

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Ladislav Zach

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ladislav Zach

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Název anglicky

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Cíle práce

Cílem diplomové práce je popsat fiskální politiku státu. Teoretická část se zabývá fiskální politikou, jejími druhy a nástroji, které při svém fungování používá. Dále jsou zde popsány ekonomické ukazatele, které jsou důležité pro hodnocení účinnosti fiskální politiky. Analytická část je zaměřena na vývoj ekonomických ukazatelů České republiky za určité období. Dále se věnuje státnímu rozpočtu a jeho vývoji. V souvislosti se státním rozpočtem je zobrazen i vývoj státního dluhu.

Metodika

Pro vypracování diplomové práce bude prostudována jak odborná literatura v knižních formách, tak odborné články a statistická data dostupná na internetu. Na základě sběru informací z uvedených zdrojů bude v teoretické části popsáno téma fiskální politiky. V analytické části bude na základě analýzy a syntézy ekonomických ukazatelů a statistických dat, zobrazen vývoj ekonomiky a státního dluhu. Pro lepší orientaci budou využity grafy i tabulky.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Fiskální politika, nástroje fiskální politiky, HDP, státní rozpočet, nezaměstnanost, inflace, státní dluh, vývoj ekonomiky

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, J. – SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.

KUBÁTOVÁ, K. a kol. *Fiskální a monetární politika po velké recesi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-605-7.

SAMUELSON, P A. – NORDHAUS, W D. *Ekonomie : 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

SLANÝ, A. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 20. 12. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 04. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 3.4.2020

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc. za odborné vedení, konzultace a poskytnuté rady, díky nimž mi velmi pomohl při vypracování diplomové práce. Další poděkování patří mé rodině za podporu a poskytnuté zázemí nejen při vypracování této práce, ale i po celou dobu mého studia.

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na téma fiskální politiky a jejího vlivu na vývoj ekonomiky. V úvodu teoretické části je popsána hospodářská politika státu a hospodářský cyklus, jeho fáze a příčiny. Následující kapitola popisuje fiskální politiku, její cíle a nástroje, které při svém fungování používá. Následně navazuje kapitola státní rozpočet, kde jsou rozebrány jeho příjmy, výdaje a saldo. Závěr teoretické části je věnován makroekonomickým ukazatelům výkonnosti ekonomiky, mezi něž řadíme hrubý domácí produkt, inflaci, nezaměstnanost a platební bilanci.

Začátek analytické části je věnován vývoji jednotlivých makroekonomických ukazatelů České republiky a jsou zde popsány faktory, které působily na jejich vývoj. Další kapitola je věnována státnímu rozpočtu, kde jsou rozebrány příjmy, výdaje a konečné saldo. Poslední kapitola analyzuje vývoj státního dluhu a je zde provedena komparace zadluženosti České republiky v porovnání s ostatními státy Evropské unie.

Klíčová slova: fiskální politika, hospodářská politika, státní rozpočet, státní dluh, veřejný dluh, HDP, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, příjmy, výdaje, saldo

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Summary

The diploma thesis is focused on the topic of fiscal policy and its influence on the economic development. The introduction of the theoretical part describes the economic policy of the state and the business cycle, its phases and causes. The following chapter describes fiscal policy, its objectives and the instruments it uses in its operation. Subsequently, the chapter follows the state budget, where its revenues, expenditures and balance are analysed. The conclusion of the theoretical part is devoted to macroeconomic indicators of economic performance, which include gross domestic product, inflation, unemployment and balance of payments.

The beginning of the analytical part is devoted to the development of individual macroeconomic indicators of the Czech Republic and there are described the factors that influenced their development. The next chapter is devoted to the state budget, where revenues, expenditures and final balance are analysed. Last chapter analyses the development of state debt and compares the Czech Republic's debt in comparison with other European Union countries.

Keywords: fiscal policy, economic policy, state budget, state debt, public debt, GDP, inflation, unemployment, balance of payments, incomes, expenditures, balance

Obsah

1	Úvod	12
2	Cíl práce a metodika	13
2.1	Cíl práce	13
2.2	Metodika	13
3	Teoretická východiska	14
3.1	Hospodářská politika státu	14
3.1.1	Cíle hospodářské politiky.....	14
3.1.2	Nositele hospodářské politiky.....	15
3.1.3	Nástroje hospodářské politiky.....	16
3.2	Hospodářský cyklus	16
3.2.1	Fáze hospodářského cyklu	17
3.2.2	Mechanismus hospodářského cyklu.....	19
3.3	Fiskální politika.....	20
3.3.1	Funkce fiskální politiky	21
3.3.2	Typy fiskální politiky.....	21
3.3.3	Nástroje fiskální politiky.....	22
3.3.4	Poptávkově zaměřená fiskální politika	24
3.3.5	Nabídkově zaměřená fiskální politika.....	24
3.3.6	Fiskální politika a měnový kurz.....	25
3.4	Státní rozpočet.....	26
3.4.1	Sestavení státního rozpočtu.....	26
3.4.2	Příjmy státního rozpočtu	27
3.4.3	Výdaje státního rozpočtu	28
3.4.4	Saldo státního rozpočtu.....	28
3.4.5	Deficit státního rozpočtu cyklický a strukturální.....	29
3.4.6	Státní dluh	31
3.4.7	Veřejný dluh.....	32
3.4.8	Veřejný dluh a Maastrichtská konvergenční kritéria	33
3.4.9	Lafferova křivka.....	33
3.5	Makroekonomické ukazatele	34
3.5.1	Hrubý domácí produkt	35
3.5.2	Inflace.....	36
3.5.3	Nezaměstnanost	38
3.5.4	Platební bilance	40
4	Analytická část	42
4.1	Vývoj makroekonomických ukazatelů České republiky.....	42

4.1.1	Hrubý domácí produkt	42
4.1.2	Inflace.....	45
4.1.3	Nezaměstnanost.....	49
4.1.4	Platební bilance	51
4.2	Státní rozpočet a jeho vývoj	53
4.2.1	Příjmy státního rozpočtu	53
4.2.2	Výdaje státního rozpočtu.....	59
4.2.3	Saldo státního rozpočtu	64
4.3	Státní dluh České republiky	67
4.3.1	Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2008-2018	68
4.3.2	Porovnání zadluženosti České republiky a států Evropské Unie	71
5	Výsledky a diskuze.....	73
6	Závěr	76
7	Seznam použitých zdrojů	79

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	- Magický čtyřúhelník.....	15
Obrázek č. 2	- Průběh hospodářského cyklu	17
Obrázek č. 3	- Lafferova křivka	34
Obrázek č. 4	- Vzorec výrobní metody výpočtu HDP	35
Obrázek č. 5	- Vzorec výdajové metody výpočtu HDP	36
Obrázek č. 6	- Vzorec důchodové metody výpočtu HDP	36
Obrázek č. 7	- Vzorec výpočtu míry inflace	37
Obrázek č. 8	- Vzorec výpočtu CPI.....	37

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	- Vývoj platební bilance v letech 2008-2019	52
Tabulka č. 2	- Pohyb zboží přes hranice České republiky v letech 2008-2019	53
Tabulka č. 3	- Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2008-2018	54
Tabulka č. 4	- Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2008-2019	60
Tabulka č. 5	- Meziroční růst HDP a výdajů státního rozpočtu.....	63
Tabulka č. 6	- Vývoj skutečného a plánovaného salda v letech 2008-2019	64
Tabulka č. 7	- vývoj státního dluhu a jeho struktury v letech 2008-2018.....	68

Seznam grafů

Graf č. 1 - Meziroční růst HDP v letech 2008-2018	42
Graf č. 2 - Vývoj HDP v letech 2008-2018	45
Graf č. 3 - Míra inflace v letech 2008-2019	46
Graf č. 4 - Vývoj míry nezaměstnanosti 2008-2019	49
Graf č. 5 - Vývoj počtu pracovních míst a uchazečů o práci	51
Graf č. 6 - Vývoj splátek a půjček státního dluhu v jednotlivých letech	70
Graf č. 7 - Vývoj hrubých úrokových výdajů na obsluhu státního dluhu v letech ..	71
Graf č. 8 - Veřejné dluhy zemí EU vůči HDP v roce 2018	72

Seznam použitých zkratk

BS -	saldo státního rozpočtu
C -	spotřeba domácností
ČNB -	Česká národní banka
ČR -	Česká republika
ČTU -	Český telekomunikační úřad
EU -	Evropská unie
EU-28 -	evropská osmadvacítka
EU/FM -	Evropská unie/Finanční mechanismy
G -	vládní výdaje na nákup statků a služeb
HDP -	hrubý domácí produkt
I -	hrubé soukromé investice
IBRD -	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
Kč -	Koruna česká
LTE -	3GPP Long Term Evolutio
M -	dovoz statků a služeb
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
mld. -	miliarda
MPO ČR -	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
NX -	čistý export
SR	státní rozpočet
SZP -	společná zemědělská politika
TR -	transferové platby
T _t -	autonomní daně
X -	vývoz statků a služeb

1 Úvod

Diplomová práce je zaměřena na fiskální politiku a její vliv na vývoj ekonomiky v posledním desetiletí. Fiskální politika je jednou z hlavních součástí hospodářské politiky státu. Je pevně spjata se státním rozpočtem, a proto je její provádění plně v rukou vlády státu. Vláda rozhoduje o nastavení vládních výdajů, daní a transferových plateb, čímž ovlivňuje výdajovou a příjmovou stránku státního rozpočtu.

Původním účelem fiskální politiky bylo shromažďování finančních prostředků pro krytí výdajů státu. Mezi takové výdaje patřily například výdaje na provoz královské domácnosti, výdaje na vedení války či výdaje na realizaci dalších státních projektů. Avšak tyto výdaje státu neměly aktivní roli v národních hospodářstvích a u státního rozpočtu se uplatňovala zásada neutrálního dopadu na ekonomiku země. Fiskální politika, tak jak ji známe v dnešní době, se začala utvářet v 30. letech 20. století ve spojení s Velkou hospodářskou krizí. V tomto období docházelo ke změnám, jež dostávají aktivní úlohu fiskální politiky do popředí. Původní význam shromažďování finančních prostředků zůstává i nadále, ale krom toho došlo k porušení zásady neutrality vlivu státního rozpočtu na národní hospodářství a vláda pomocí něj začíná zasahovat do ekonomiky státu, aby dosáhla splnění cílů fiskální politiky.

Hlavním cílem fiskální politiky je udržení vyváženého hospodářského růstu ekonomiky. Fiskální politika stimuluje ekonomiku v dobách hospodářského poklesu. V opačném případě, tedy v dobách konjunktury, brzdí ekonomický růst, aby nedošlo k přehřívání ekonomiky. Podle toho, jak jsou nastaveny základní nástroje fiskální politiky, tedy vládní výdaje, daně a transferové platby, rozlišujeme fiskální politiku na expanzivní a restriktivní. Expanzivní fiskální politika se vyznačuje zvýšením vládních výdajů a transferových plateb, či snížením daní. Oproti tomu restriktivní fiskální politika představuje snížení vládních výdajů a transferových plateb, či zvýšení daní.

Aby bylo možné posoudit jaký druh fiskální politiky má vláda uplatnit, je zapotřebí sledovat, jak se vyvíjí národní hospodářství a v jakém hospodářském cyklu se nachází. Z daného důvodu je potřeba znát makroekonomické ukazatele, jež popisují výkonnost ekonomiky. Mezi tyto ukazatele řadíme hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflaci a platební bilanci.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je charakterizovat fiskální politiku a její vliv na vývoj české ekonomiky. Teoretická část má za cíl popsat a vysvětlit všechna klíčová teoretická východiska, která se k danému tématu pojí a jsou pro jeho pochopení nezbytná.

Analytická část si klade za cíl promítnutí a zhodnocení ekonomického vývoje České republiky pomocí makroekonomických ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace a platební bilance, dále zhodnocení vývoje státního rozpočtu České republiky a rozebrání jeho výdajové a příjmové stránky včetně konečného salda. V souvislosti se státním rozpočtem je rozebrán i vývoj státního dluhu a provedena komparace zadluženosti České republiky s vybranými státy Evropské unie.

2.2 Metodika

Pro zpracování teoretické části byly prostudovány odborné publikace v materializované a elektronické podobě. Na základě sběru znalostí a poznatků získaných ze studia odborné literatury je popsáno téma fiskální politiky a dalších problematik, které souvisí s fiskální politikou. Veškeré publikace, kterých bylo použito, jsou uvedeny v seznamu zdrojů.

Na základě analýzy a syntézy makroekonomických dat, získaných převážně z elektronických zdrojů dostupných na internetových stránkách Ministerstva Financí ČR, Českého statistického úřadu, České národní banky a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, je promítnut vývoj české ekonomiky, státního rozpočtu a státního dluhu. Spolu s promítnutým vývojem jsou popsány faktory, jež daný vývoj ovlivnily v jednotlivých letech. Na základě metody komparace je porovnána zadluženost České republiky a ostatních států Evropské unie. Pro lepší přehlednost jsou v práci použity grafy a tabulky, jež byly zhotoveny v programu Microsoft Excel.

3 Teoretická východiska

3.1 Hospodářská politika státu

Hospodářskou politiku lze charakterizovat jako souhrn cílů, o které stát v ekonomice usiluje pomocí nástrojů, rozhodovacích procesů a přijímání opatření v jednotlivých oblastech ekonomiky [Brčák; Sekerka; Stará; 2014, s. 28].

Termín hospodářská politika nabývá dvou významů. Prvním významem je praktická činnost státu, jež sleduje určité hospodářské a sociální cíle. Druhý význam slova hospodářská politika je teoretická (vědní) disciplína. Teoreticky zaměřená hospodářská politika analyzuje jednotlivé jevy v ekonomice a navrhuje jejich řešení pomocí nástrojů hospodářské politiky. Vláda může čerpat z teoretických výsledků pro své rozhodování při provádění praktické hospodářské politiky, avšak konečné rozhodnutí vlády neodpovídá přesně teoretických výsledků, ale jde o určitý kompromis, který zohledňuje rozložení politických sil v zemi a mezinárodní situaci. Teoretická hospodářská politika vychází z makroekonomické i mikroekonomické teorie, ale částečně čerpá poznatky i z dalších oblastí jako politologie, právo a další vědy.

Teorie hospodářské politiky je poměrně mladou disciplínou, protože se začala formovat až ve 30. letech minulého století. Podmínky, za kterých se teorie hospodářské politiky rozvíjela, ovlivnily vznik jejích dvou hlavních proudů:

- anglo-americký proud, který chápe hospodářskou politiku především jako krátkodobou konjunkturální politiku; hlavním představitelem byl J. M. Keynes,
- kontinentální proud, který vnímá hospodářskou politiku jako konstitutivní, systémotvornou činnost státu. Za hlavní reprezentanty tohoto proudu jsou považováni W. Eucken a L. Erhard [Žák, 2007, s. 5].

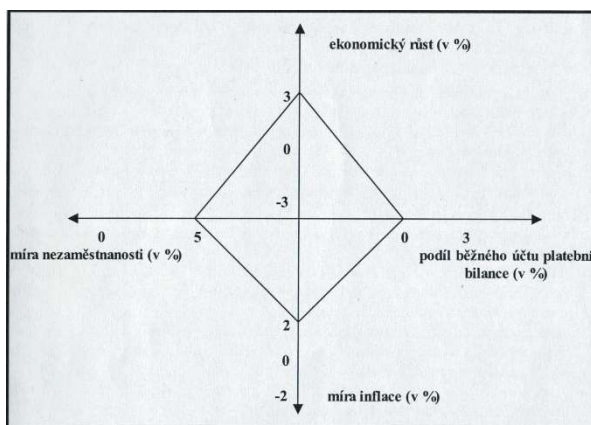
3.1.1 Cíle hospodářské politiky

Budování vyspělé tržní ekonomiky je reálné pouze tehdy, jestliže je společnost vystavěna na principu trvalých hodnot, na kterých se konsensuálně dohodnou všechny subjekty ve společnosti [Kliková; Kotlán, 2012, s. 77].

Hospodářská politika státu se zaměřuje zejména na tradiční cíl, kterým je zajištění podmínek pro stabilní a progresivní rozvoj ekonomiky. Daný cíl lze lépe specifikovat jako

čtyři základní tradiční cíle hospodářské politiky a to: vyrovnaný a stabilní ekonomický růst, nízká míra nezaměstnanosti, nízká a stabilní inflace a vnější rovnováha. Tyto čtyři základní tradiční cíle zachycuje i tzv. magický čtyřúhelník, kde na každé z jeho os, je zachycen jeden z těchto cílů. U magického čtyřúhelníku je poté kladen důraz na jeho plochu, protože velikost plochy vyjadřuje úspěšnost hospodářské politiky. Čím je plocha vyšší, tím je hospodářská politika úspěšnější.

Obrázek č. 1 - Magický čtyřúhelník

Zdroj: Slánský, Franc, 2004, s. 15

Jako další cíle hospodářské politiky lze uvést tzv. obecné cíle. Mezi tyto cíle patří maximalizace hospodářského blahobytu a základní společenské hodnoty, mezi něž můžeme zařadit svobodu, jistotu, spravedlnost, pokrok, nezávislost, demokracii a racionalitu. Tyto cíle jsou spojeny s tradičním cílem hospodářské politiky, jež představuje prostředek k jejich dosažení [Slaný; Franc, 2004, s. 14].

3.1.2 Nositele hospodářské politiky

Nositelem hospodářské politiky jsou veškeré subjekty, které se podílejí na celém jejím procesu, tedy na formování hospodářské politiky, jejím provádění a kontrole. Lze mezi ně zařadit stát, regionální integrační uskupení, národní orgány a mezinárodní instituce vytvořené na základě dohod mezi státy.

Jinou možností je členění nositelů hospodářské politiky podle jejich podílu na hospodářsko-politickém rozhodování. Jsou to tyto dvě skupiny:

- Nositelé hospodářsko-politického rozhodování (decizní sféra), kam řadíme instituce a osoby, které mají pravomoc rozhodnutí přijímat, vykonávat a prosazovat; tato pravomoc je jim dána ze zákona. K hlavním nositelům této skupiny patří vláda, parlament a centrální banka (tvůrci hospodářské politiky).

- Nositelé hospodářskopolitického vlivu (vlivová sféra), což jsou instituce a osoby, které mají možnost hospodářsko-politické rozhodování ovlivňovat, ale nemají rozhodovací pravomoce. Sem patří velké podniky, politické strany, odbory, tisk apod. [Žák, 2007, s. 6].

3.1.3 Nástroje hospodářské politiky

Hospodářská politika při dosahování svých cílů užívá různých nástrojů k jejich dosažení. Nástroje hospodářské politiky lze rozčlenit podle několika hledisek takto:

- podle úrovně působení na nástroje makro a mikroekonomické,
- podle charakteru vlivu na nástroje přímé a nepřímé,
- podle oblasti působení (nástroje měnové, fiskální atd.),
- podle způsobu ovlivňování na nástroje selektivní a plošné,
- podle toho, zda se mění podstatné prvky ekonomického systému na nástroje systémové, a nástroje běžné hospodářské politiky [Kliková; Kotlán, 2012, s. 28].

V tržních ekonomikách stát disponuje nejčastěji třemi nástroji, jsou to nástroje fiskální politiky, měnové politiky a vnější hospodářské politiky. Fiskální politikou stát ovlivňuje svou hospodářskou politiku převážně přes státní rozpočet. V monetární politice využívá měnovou bázi a u vnější hospodářské politiky nastavuje obchodní politiku státu a vnější měnovou politiku.

3.2 Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus představuje výkyvy ve výstupu, příjmech a zaměstnanosti, které postihují celou ekonomiku a obvykle trvají něco mezi dvěma až deseti lety. Pro tyto výkyvy je charakteristická ekonomická expanze nebo útlum ve většině sektorů ekonomiky najednou [Samuelson; Nordhaus, 2013, s. 429].

Při praktické sledování hospodářského cyklu se pozornost soustředí obvykle pouze na výkyvy aktuálního reálného produktu. Po určité době se ekonomika opět navrácí ke své rovnováze, tedy stavu relativně vyrovnané agregátní nabídky a poptávky. Během cyklického vývoje ekonomiky se skutečný produkt odchyluje (oběma směry) od potencionálního produktu. Rozdíl mezi nimi se označuje jako produkční mezera. Cílem hospodářské politiky

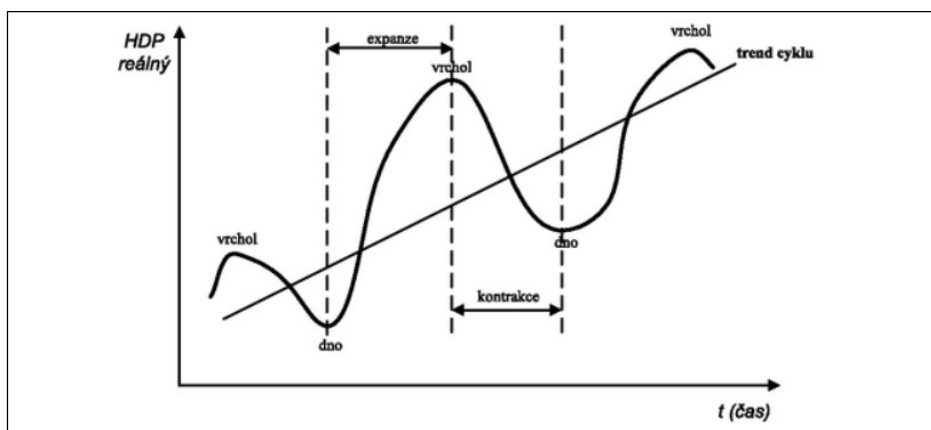
státu je, aby tato mezera, ať už kladná nebo záporná, byla co nejmenší. K tomu by měly přispívat především vestavěné stabilizátory [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 188].

Hospodářské cykly se rozlišují na základě jejich délky na krátkodobé (Kitchinovy), střednědobé (Juglarovy) a dlouhodobé (Kondratěvovy vlny). Kitchinovy cykly mají krátkodobý charakter v intervalu dvou až tří let a jsou vyvolány například změnou poptávky po dlouhodobém zboží spotřebního charakteru či sezónními vlivy. Juglarovy cykly trvají v intervalu sedmi až jedenácti let a jsou též označovány jako konjunkturální cyklus. Jsou spojeny s obnovou fixního kapitálu. K této obnově vede podnikatele motivace zisku z inovace. Posledními jsou Kondratěvovy vlny, které trvají v intervalu čtyřiceti až šedesáti let. Jsou způsobeny radikálními investicemi, jimiž nastupují nová odvětví a obory výroby, ale různé hypotézy vysvětlují jejich vznik i objevem nových nalezišť nerostného bohatství, politické okolnosti, změny v klimatu, atd. [Vlček, 2016, s. 382-383].

3.2.1 Fáze hospodářského cyklu

Ekonomický cyklus je posloupností pravidelně se opakujících fází vzestupu, poklesu a stagnace makroekonomické aktivity, jmenovitě pak reálného HDP, zaměstnanosti, soukromé a veřejné spotřeby a investiční činnosti. Jde o jakýsi neustálý koloběh, v jehož průběhu se jednotlivé fáze postupně vystřídají, a jakmile k tomu dojde, celý proces vypuká nanovo. Rozlišuje čtyři základní fáze hospodářského procesu a to expanzi, vrchol, recesi a dno [Jurečka, 2017, s. 262].

Obrázek č. 2 - Průběh hospodářského cyklu

Zdroj: Brčák, Sekerka, 2010, s. 279

3.2.1.1 Fáze expanze

Fáze expanze, též označovaná jako konjunktura, představuje období, kdy reálné HDP státu roste. Růst reálného HDP je vyvolán růstem agregátní poptávky, jejíž růst je způsoben růstem výdajů domácností a státu. S růstem poptávky roste i výroba podniků, jež poptávají více výrobní faktorů, aby mohly rozšířit svou výrobní kapacitu. Zaměstnanost roste a tím rostou i platy zaměstnanců.

Pokud je expanze stimulována růstem agregátní poptávky, je obvykle doprovázena růstem cenové hladiny (inflací). To je zvláště typické pro ekonomiku, kde je dosaženo tzv. plné zaměstnanosti, ekonomika operuje na úrovni potenciálního produktu. Tato situace bývá označována jako přehřátí konjunktury. Při expanzi vyvolané pozitivním nabídkovým šokem dochází k poklesu cenové hladiny (inflace) [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 191].

3.2.1.2 Fáze vrcholu

Ve fázi expanze podniky po určité době začínají investovat do dalších rozvoje výroby a vyrábí další dodatečné množství produkce, které již na trhu nenachází svého kupce. Nabídka začíná převyšovat poptávku. Stupňování výkonosti ekonomiky ji posouvá do další fáze, a to fáze vrcholu.

Fáze vrcholu je nejvyšší bod, kterého může ekonomika ve svém růstu dosáhnout, po jeho dosažení ekonomika zpomaluje. V dané fázi převyšuje agregátní nabídka nad poptávkou a dochází k tvorbě zásob podniků. Reálný produkt se dostává nad potencionální. Dochází k nedostatkům volné pracovní síly, rozsáhlá investiční výstavba ve fázi expanze vyčerpala úspory a projevuje se nedostatek finančních fondů. Ceny statků a služeb stále rostou. V této fázi dochází k tzv. přehřátí ekonomiky, které vyvolá ekonomickou krizi. Po nástupu ekonomické krize se cyklus přesouvá k dalšímu stádiu, a to recesi.

3.2.1.3 Fáze recese (kontrakce)

Fáze recese, též označovaná jako kontrakce, znamená pokles ekonomické aktivity v daném státu. Na začátku fáze se výrazně snižuje agregátní poptávka, jež má za následek odbytové problémy firem, jímž se ve značné míře hromadí zásoby. Firmy na tuto situaci reagují snížením výroby a snaží se omezit své náklady. Snížení výroby vyvolá růst nezaměstnanosti a tím i další pokles agregátní nabídky. Reálné HDP klesá k potencionálnímu produktu, pokud zde nedojde k oživení klesá i pod jeho úroveň. Pokud je

recese způsobená poklesem agregátní poptávky, je spojena s poklesem cenové hladiny (deflace) nebo poklesem míry inflace (dezinflace). Pokud je recese způsobená růstem cen výrobní faktorů, tedy poklesem agregátní nabídky, je spojená s růstem cenové hladiny (inflací) [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 191].

Recese nepostihuje jen domácí ekonomiku, ale i ekonomiky na ní napojené například zahraničním obchodem. Dlouhodobá recese se též označuje jako deprese, či krize.

3.2.1.4 Fáze dna

Dno představuje dolní bod zvratu, též označovaný jako sedlo. V této fázi je reálné HDP hluboko pod potencionálním produktem, vysoká nezaměstnanost, nevyužité výrobní kapacity a nízké zisky firem. Agregátní poptávka se nachází též na nízké úrovni.

Firmy, které chtějí zvýšit své výnosy, si uvědomují, že jedinou cestou je zavádění inovací a snižování výrobních nákladů. Realizace obou variant je spojena s nahrazováním opotřebovaného fixního kapitálu, s investicemi [Vlček, 2016, s. 387].

Po zavedení inovací, začínají podniky znovu nabírat nové zaměstnance. Obyvatelstvu se zvyšují příjmy a dochází k oživení agregátní poptávky. V ekonomice dochází k tzv. odražení se ode dna a ekonomika se začíná přesouvat znovu do fáze expanze.

3.2.2 Mechanismus hospodářského cyklu

Ekonomové se dosud zcela neshodli na tom, jaká je hlavní příčina vzniku hospodářských cyklů, a jaká je jejich průměrná délka. Nejpravděpodobnější je, že příčin působí současně několik. Cyklické výkyvy ekonomického vývoje vznikají v důsledku nerovnoměrného vývoje agregátní nabídky a agregátní poptávky [Brčák; Sekerka; 2010, s. 194].

Příčiny nesouladu mohou vznikat na obou stranách, tedy na straně nabídky i poptávky. Šoky na straně nabídky i poptávky mohou být negativního i pozitivního charakteru. Negativní šoky vyvolávají recesi, oproti tomu pozitivní šoky vyvolávají expanzi.

Nabídkové šoky přicházejí ze strany nabídky a faktory, které způsobí změny nabídky lze rozčlenit na dvě skupiny, a to na nominální a reálné. Nominálním faktorem je změna ceny vstupů do výroby. Reálnými faktory pak rozumíme změny množství výrobních faktorů a jejich produktivity [Pavelka, 2010, s. 102].

Poptávkový šok přichází ze strany agregátní poptávky. Základními čtyřmi komponentami agregátní poptávky jsou spotřeba, investice, vládní nákupy a čistý export. Cokoliv, co ovlivní pozitivně některou z těchto komponent, způsobí pozitivní poptávkový šok. A obráceně negativní poptávkový šok je způsoben vším, co negativně ovlivní některou z komponent [Pavelka, 2010, s. 102].

Příčiny vzniku hospodářských cyklů můžeme rozčlenit na interní (vnitřní) a externí (vnější). Interní příčiny ovlivňují spíše faktory mikroekonomické a psychologické, zároveň svojí roli hraje i působení národních sil. Jako příklad interních faktorů můžeme uvést rozdílné sklony k úsporám a investicím, faktor očekávání a setrvačnosti, či interní a subjektivní motivaci ekonomických subjektů.

Vnější faktory jsou představovány vnějšími silami, které do jisté míry nevyplývají ze samotné podstaty tržního systému, ale leží mimo něj. Takovými silami s různým časovým dopadem a různou intenzitou mohou být například: politické příčiny, hospodářské problémy, výkyvy v zavádění technologií nebo výsledků výzkumu a vývoje nových produktů, nedostatečná informovanost a neznalost, atd. [Pospíšil, 2013, s. 91].

3.3 Fiskální politika

Fiskální politika je jednou z hlavních součástí hospodářské politiky státu. Je zaměřena na státní rozpočet a pomocí jeho vědomého využívání se snaží dosáhnout svých vytyčených cílů. Označení rozpočtová politika pro politiku fiskální je odvozeno od nástroje, prostřednictvím kterého je fiskální politika realizována, tedy rozpočtu [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 196].

Zaměření na státní rozpočet určuje fakt, že daná politika je spojena s vládou státu, případně jejími podřízenými útvary, protože právě ona rozhoduje a schvaluje výši státního rozpočtu. Pomocí nastavení vládních výdajů, daní a transferových plateb provádí vláda fiskální politiku.

Hlavním cílem fiskální politiky je udržení vyváženého ekonomického růstu a zajištění nízké míry nezaměstnanosti. To však při zachování výrazného akcentu i směrem k dalším cílům, jakými jsou nízká a stabilní inflace, resp. vyrovnaná platební bilance [Kliková; Kotlán, 2012, s. 143].

3.3.1 Funkce fiskální politiky

Při svém fungování plní fiskální politika funkce z mikroekonomické a makroekonomické oblasti. Do makroekonomické oblasti patří funkce alokační a redistribuční, jinak řečeno přerozdělovací funkce. Do oblasti mikroekonomické můžeme zařadit funkci stabilizační.

Jednotlivé funkce lze popsat takto:

- a) Funkce alokační spočívá v soustředění a vynaložení finančních prostředků k úhradě produkce veřejných statků (čistých i smíšených). Spočívá také v ovlivňování alokace výrobních faktorů s ohledem na existenci negativních a pozitivních externalit.
- b) Funkce redistribuční, tzn. přerozdělovací, souvisí se snahami o zmírnění nerovnosti v tržním rozdělování důchodu (produktu). Přerozdělování by nemělo překročit rámec účelné solidarity, neboť by podporovalo morální hazard, tzn. oslabování odpovědnosti občanů za sebe sama a pěstování „kultury závislosti“.
- c) Funkce stabilizační, její podstata spočívá v odstraňování odchylek skutečného produktu od produktu potenciálního za pomoci změn ve vládních výdajích a příjmech [Jurečka, 2017, s. 210].

3.3.2 Typy fiskální politiky

Mezi nástroje fiskální politiky patří změna transferových plateb TR, vládních výdajů G a zdanění (změna autonomních daní T_a a daňové sazby t). Podle toho, jakým směrem vláda mění výši těchto příjmů a výdajů, provádí buď expanzivní fiskální politiku za účelem podpořit ekonomický růst, nebo restriktivní fiskální politiku za účelem utlumit ekonomický růst [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 196].

3.3.2.1 Expanzivní fiskální politika

Expanzivní fiskální politika je odvozena od slova expanze, neboli uvolnění. V tomto případě uvolnění finančních prostředků ze strany vlády. Tyto finanční prostředky poté putují do ekonomiky s cílem zvýšení agregátní poptávky. Vláda provádí expanzivní fiskální politiku pomocí zvýšení vládních výdajů či transferových plateb, nebo naopak snížením daňového zatížení obyvatelstva.

Zvýšení agregátní poptávky má za následek v krátkém období růst reálného produktu a pokles nezaměstnanosti. Vyšší zaměstnanost obyvatelstva přispívá k větší tvorbě disponibilního důchodu, a tak i k růstu spotřeby. Negativním dopadem expanzivní fiskální politiky je však růst inflace a schodku státního rozpočtu. V dlouhém období se reálný produkt vrací na úroveň potenciálního produktu a nezaměstnanost se též vrací na přirozenou úroveň nezaměstnanosti. Pouze růst inflace bude v dlouhém období stále působit.

Vhodnost užití dané politiky je v dobách ekonomické recese, kdy je potřeba ekonomiku státu nabudit a navrátit zpět do fáze růstu.

3.3.2.2 Restriktivní fiskální politika

Restriktivní fiskální politika je opakem expanzivní politiky. Vláda danou politiku provádí snižováním vládních výdajů a transferových plateb, nebo naopak zvyšováním daňového zatížení obyvatelstva.

Snížení vládních výdajů povede v krátkém období k poklesu agregátní poptávky. Reálný produkt klesá. Roste nezaměstnanost. Lidem klesá jejich disponibilní příjem a omezují svou spotřebu [Pavelka, 2007, s. 230].

Snížením výdajů dochází k poklesu reálného produktu a poklesu inflace. V dlouhém období dojde k návratu produktu na úroveň potenciálního produktu a též i nezaměstnanost se vrací na přirozenou míru nezaměstnanosti. Jediný efekt v dlouhé období je pokles inflace.

Vláda danou politiku uplatňuje v dobách rychlého ekonomického růstu a přehřívání ekonomiky, kdy je potřeba zpomalit hospodářský růst země.

3.3.3 Nástroje fiskální politiky

Vláda může při provádění fiskální politiky použít různé nástroje k zabezpečení svých cílů. Hlavními nástroji při provádění jsou vládní výdaje a daňové zatížení obyvatelstva. Pokud příjem či výdaj státu plyne automaticky, aniž by bylo přijato nové rozhodnutí, jedná se o vestavěné (automatické) stabilizátory. Tento druh nástrojů působí podle určitých předem stanovených pravidel. Pokud je učiněno jednorázové opatření, které záměrně realizuje změnu v národním hospodářství, jedná se o záměrná (diskrétní) opatření.

3.3.3.1 Vestavěné (automatické) stabilizátory

Vestavěné stabilizátory jsou takové nástroje fiskální politiky, které po jejich zavedení diskrečním rozhodnutím působí v hospodářství automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí hospodářskopolitického centra. Vestavěné, někdy také „automatické“ stabilizátory jsou konstruovány tak, aby automaticky zmírňovaly výkyvy v ekonomice. Tzn., aby zmírňovaly expanzi v období vzestupu tím, že automaticky omezují výdaje, čímž působí restriktivně, a aby zmírňovaly hloubku ekonomického poklesu tím, že automaticky zvyšují výdaje, čímž působí expanzivně [Jurečka; Jánošíková, 2009, s. 160].

Automatické stabilizátory (progresivní důchodová daň a podpory v nezaměstnanosti) vedou k nižšímu výdajovému multiplikátoru ekonomiky, což má stabilizující účinky na vývoj úrovně produkce a zaměstnanosti. Produkce a nezaměstnanost jsou tedy do jisté míry chráněny od silných výkyvů, které by způsobily i menší změny v agregátní poptávce [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 201].

Jako příklad vestavěných stabilizátorů v ekonomice lze uvést progresivní zdanění obyvatelstva, či transferové platby v podobě podpory v nezaměstnanosti. Oba uvedené příklady působí automaticky a proticyklicky. V případě hospodářského růstu, progresivní zdanění spolu se sociální pojištěním odčerpává lidem část disponibilního důchodu, a tedy i brzdí růst poptávky. Tím dochází k ochlazení ekonomiky a je prováděna restriktivní fiskální politika. Oproti tomu v době hospodářské recese budou oba nástroje působit expanzivně. Pokles zaměstnanosti, a tedy i pokles důchodu obyvatelstva je částečně eliminován pomocí podpory v nezaměstnanosti. Zároveň pokles příjmu zaměstnaných je z části eliminován poklesem daňového zatížení, kdy progresivní sazba daně se posune na nižší úroveň. Vyplácením podpory v nezaměstnanosti a snížením daňového zatížení brzdí pokles disponibilního důchodu a tím i pokles agregátní poptávky.

3.3.3.2 Záměrná (diskrétní) opatření

Jedná se jednorázová rozhodnutí osoby, jež provádí fiskální politiku, o zásahu do ekonomiky. Používají se v případech, kdy vestavěné stabilizátory již nestačí na regulaci ekonomického cyklu a je potřeba posílení opatření k realizaci fiskální politiky a provedení aktuálních změn v národním hospodářství. Problém s aktuálností provedení změny může nastat v případě časového zpoždění při jejich uplatnění. Oproti vestavěným stabilizátorům se záměrná opatření vyznačují větší pružností a operativností.

Mezi záměrná opatření lze zařadit například změnu daňových sazeb, změnu ve struktuře výdajů státního rozpočtu a změnu ve výši jednotlivých položek rozpočtových výdajů. Tyto změny mají dopad na agregátní poptávku i nabídku. Změny v agregátní nabídce a poptávce vyvolají nakonec změny ve velikosti reálného produktu, zaměstnanosti a cenové hladiny [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 200].

Při volbě použití diskrétních opatření je potřeba vzít v potaz i faktor času, který může jejich účinnost značně pozdržet. Například v případě daňových reforem, které jsou provedeny v rámci fiskální expanze, se jejich dopad může projevit až po hospodářské recesi v době růstu, kdy naopak by vláda měla daňové sazby zvedat, aby ubrzdovala růst. Zároveň, v případě špatně načasované fiskální expanze může dojít k vytěšňovacímu efektu u soukromých investic.

3.3.4 Poptávkově zaměřená fiskální politika

Na straně agregátní poptávky vystupují čtyři složky, a to investice, vládní výdaje, spotřeba a čistý export. Vláda je schopna ovlivnit úroveň jednotlivých složek, ať už přímo, či nepřímo a měla by tak činit v zájmu odstranění nerovností mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou, která vzniká z cyklického vývoje ekonomiky.

3.3.5 Nabídkově zaměřená fiskální politika

Ekonomie strany nabídky je založena na předpokladu, že vše, co se podaří v ekonomice vyprodukovat se i spotřebuje. Nezabývá se poptávkou, ale pouze otázkou, jak zefektivnit produkci a vyrobit co největší množství. Zároveň velký důraz klade i na daňovou politiku státu, protože podle J. Wanniskiho je hlavní důvodem zaměstnanosti obyvatelstva maximalizace jeho příjmu. Daňové zatížení snižuje zájem lidí o práci.

Hlavní doporučení zastánců dané teorie směřují ke snížení daní pro osoby, jež vytvářejí reálný produkt, dále pak směřují ke zrychlení odepisování fixního kapitálu směrem k výrobním nákladům.

3.3.6 Fiskální politika a měnový kurz

Fiskální politika a její účinnost závisí ve velké míře i na měnovém kurzu dané země.

3.3.6.1 Fiskální politika a fixní měnový kurz

V případě fiskální politiky a fixního měnového kurzu nedochází, při jejím provádění, ke změnám úrokové míry v ekonomice. Jediné, co se změní je úroveň produktu. Díky tomu můžeme říct, že fiskální politika v případě fixního měnového kurzu je vysoce účinná, protože dojde jen k požadované změně produktu.

Například v případě fiskální expanze, kdy stát zvyšuje své vládní výdaje, tedy nakupuje statky a služby, zvyšuje tak i produkt. Růst produktu vyvolá růst poptávky po penězích, čímž dojde k růstu úrokové míry. Rostoucí poptávka po domácí měně vyvolá tlak na její zhodnocení. Na danou situaci musí centrální banka reagovat, protože musí udržet kurz domácí měny na stejné úrovni. Tedy začne skupovat zahraniční měnu a tím zvýší měnovou bázi domácí měny. Zvýšení měnové báze, povede k poklesu úrokové míry na úroveň světové úrokové míry. Tím dojde pouze ke zvýšení produktu, nikoliv zhodnocení měny.

3.3.6.2 Fiskální politika a flexibilní měnový kurz

Fiskální politika v případě flexibilního měnového kurzu je neúčinná, protože díky měnící se hodnotě domácí měny se produkt vrací na úroveň, ve které se nacházel před uplatněním fiskální politiky.

V případě fiskální expanze a tím zvýšení vládních nákupů, dojde k růstu produktu a přes trh peněz také k růstu domácí úrokové míry. Ta se dostává nad úroveň světové úrokové míry a díky této ziskové příležitosti přicházejí finanční investoři, kteří začnou nakupovat domácí měnu. Zvýšená poptávka po domácí měně vede ke zhodnocení domácí měny. Zde je vidět rozdíl od fixního kurzu – v tomto případě centrální banka nezasahuje a měnový kurz opravdu zhodnotí. Zhodnocení domácí měny povede k tomu, že se export domácí země stává na světových trzích relativně dražší a import domácí země relativně levnější. Čistý export se začne zhoršovat. Čistý export je součástí produktu (HDP), které díky tomu začne klesat. Výsledným dopadem bude navrácení produktu na výchozí úroveň a také domácí úroková míra se vrací zpět na úroveň světové úrokové míry (pokles produktu sníží poptávku po penězích, a tím i úroková míra klesne) [Pavelka, 2007, s. 239].

3.4 Státní rozpočet

Každý stát na světě má každoročně výdaje na provoz své státní správy, nákup statků a služeb pro obyvatelstvo, výdaje na státní sociální a zdravotní politiku, bezpečnost a řadu dalších výdajů. Oproti tomu, pokud existují na jedné straně výdaje, musí existovat i příjmy, kterými budou dané výdaje kryty. Velká část státních příjmů plyne od obyvatelstva či podniků sídlících v daném státě ve formě daní. V ucelené podobě se jedná o účetní bilanci nákladů a výnosů, která se souhrnně nazývá státní rozpočet. Státní rozpočet je základním nástrojem fiskální politiky a představuje centralizovaný peněžní fond a ústřední prvek veřejných financí [Tuleja; Majerová; Nezval, 2012, s. 179].

Státní rozpočet spolu s rozpočty nižších správních celků, fondy zdravotních pojišťoven, účelovými fondy a rozpočty státních podniků tvoří soubor, jež nazýváme veřejné finance. Státní rozpočet České republiky je sestavován na jeden rok a schvaluje jej Poslanecká sněmovna České republiky ve formě zákona. V době schválení se jedná o takzvaný plánovaný rozpočet, kde vláda promítá své budoucí výdaje na provoz státu. Na konci rozpočtového roku, v naší zemi je rozpočtový rok shodný s rokem kalendářním, se veškeré státní příjmy i výdaje převedou na tzv. státní závěrečný účet. Po převodu všech příjmů a výdajů na tento účet, je sestaven skutečný rozpočet, který zobrazuje, zda vláda dodržela svůj plán či se od něj vychýlila.

Funkce státního rozpočtu se shodují s funkcemi fiskální politiky. Státní rozpočet tedy plní alokační, redistribuční a stabilizační funkci. Funkce alokační představuje rozmístění prostředků na určité akce. Funkce redistribuční řeší nežádoucí nerovnosti v ekonomice a funkce stabilizační značí ovlivňování hlavních makroekonomických veličin.

3.4.1 Sestavení státního rozpočtu

Proces sestavení státního rozpočtu je každoročně důležitým a významným bodem na politické scéně. Proces, od začátku sestavování státního rozpočtu až po jeho schválení ve formě zákona Poslaneckou sněmovnou, je zdlouhavý a řídí se podle zákona č. 218/2000 Sb. (Zákon o rozpočtových pravidlech).

V naší zemi je státní rozpočet sestavován Ministerstvem financí ČR, které při této činnosti spolupracuje s ostatními státními orgány, nižšími územními celky a správci jednotlivých kapitol státního rozpočtu. Jako podkladový faktor pro sestavení státního rozpočtu na nové období se používají hospodářské výsledky země z minulých let, domácí i

světová ekonomická situace, hospodářské cíle státu a ekonomické predikce a faktory, které mohou ovlivnit vývoj ekonomické situace země. Návrh rozpočtu je nejdříve ministerstvem financí předán Vládě ke schválení, ta jej po schválení předá Poslanecké sněmovně k projednání a závěrečnému schválení ve formě zákona. Poslanecká sněmovna projednává zákon celkem ve třech čteních a má právo jej vrátit Vládě s pozměňovacími připomínkami. Po schválení státního rozpočtu v Poslanecké sněmovně se návrh rozpočtu stává platným zákonem na další rok.

Pokud vláda k prvnímu dni rozpočtového roku nepřijme státní rozpočet na daný rok ve formě zákona, začíná se od tohoto dne hospodařit podle tzv. rozpočtového provizoria. Rozpočtové provizorium znamená, že se hospodáří podle posledního známého rozpočtu, kdy je každý měsíc daného rozpočtového roku uvolněna 1/12 z celkového objemu peněz z posledního známého rozpočtu. Takto se hospodáří, dokud vláda nepřijme nový rozpočet na daný rozpočtový rok ve formě zákona.

Příjmy a výdaje státního rozpočtu jsou členěny do kapitol. Kapitola státního rozpočtu vyjadřuje okruh působnosti a odpovědnosti orgánů státní správy, kterému byla svěřena. Zároveň zde nalezneme i kapitolu státní dluh, která souvisí s obsluhou a umořováním státního dluhu. Dále je při tvorbě státního rozpočtu zohledněna i státní rezerva na nepředvídatelné výdaje, která se tvoří ve výši třech desetin procenta z celkové částky předpokládaných státních výdajů na daný rozpočtový rok. Účet státního rozpočtu je veden u České národní banky.

3.4.2 Příjmy státního rozpočtu

Těžiště příjmů státního rozpočtu spočívá v daních. Daň představuje přesun peněžních prostředků od soukromého k veřejnému sektoru. Je definována jako povinná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu. Jde zřejmě o nejstarší formu zásahu státu (vlády) do ekonomiky [Jurečka, 2017, s. 214].

Mezi nejdůležitější příjmy státního rozpočtu lze zařadit:

- daně přímé a nepřímé,
- pojistné na sociální zabezpečení obyvatelstva,
- cla,
- příjmy z dříve poskytnutých úvěrů,
- příjmy ze státního majetku a prodeje státního majetku,

- přijaté dotace,
- ostatní příjmy.

Příjmy státní rozpočtu můžeme rozdělit na daňové a nedaňové. Daňové příjmy v České republice zahrnují nejen přímé (např. daň z příjmu, daň z majetku) a nepřímé daně (např. daň z přidané hodnoty, spotřební daně), ale i příjmy na sociální zabezpečení obyvatelstva. Někdy se těmto příjmům říká tzv. skryté daně. Do nedaňových příjmů můžeme naopak zařadit odvody od státních podniků, přijaté nájmy a úroky ze státního majetku, příjmy z emise státních pokladničních poukázek a dluhopisů.

3.4.3 Výdaje státního rozpočtu

Výdaje státního rozpočtu zahrnují nejen výdaje na státní nákup statků a služeb, ale i transferové platby, jež jsou značnou položkou na straně výdajů.

Výdaje ze státního rozpočtu souvisejí s dříve uvedenými funkcemi fiskální politiky a směřují zejména do oblasti zdravotnictví, školství, kultury, výzkumu, státní správy, obrany, vnitřní bezpečnosti, ochrany životního prostředí apod. [Jurečka, 2017, s. 218].

Mezi nejdůležitější výdaje státního rozpočtu lze zařadit:

- transferové platby,
- vládní nákupy statků a služeb,
- subvence podnikům,
- úroky ze státního dluhu.

Většinu výdajů tvoří výdaje mandatorní. Mandatorní výdaje je stát povinen hradit ze zákona či na základně jiných závazků a bez ohledu na výši jeho příjmu. Nemandatorní výdaje stát realizovat nemusí, ale podle aktuální ekonomické situace může, například výdaje na rozvojové projekty, infrastrukturu, vědu a výzkum [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 198].

3.4.4 Saldo státního rozpočtu

Státní rozpočet se skládá z příjmů a výdajů státu. Saldo státního rozpočtu znamená rozdíl mezi příjmy státu a jeho výdaji. Každoročně při sestavení státního rozpočtu mohou nastat celkem tři různé výsledky. Jedná se o přebytkový státní rozpočet, vyrovnaný státní rozpočet a deficitní státní rozpočet.

Pokud bychom chtěli vyjádřit rozpočtové saldo pomocí zjednodušeného funkčního vztahu, můžeme jej vyjádřit následovně: $BS = T_T - (G + TR)$ [Tuleja; Majerová; Nezval, 2012, s. 186,].

Přebytkový státní rozpočet je situace, kdy příjmy státu jsou vyšší než jeho výdaje. Celkové saldo státní rozpočtu tedy vychází kladně a stát v daném roce hospodář s přebytkem. Každoročně přebytkový státní rozpočet je v současné době u většiny států nemožné udržet, avšak před nástupem keynesiánství byl přebytkový státní rozpočet uplatňován, či dokonce můžeme říct vyžadován. Vycházelo se ze zlatého pravidla vyrovnanosti státních rozpočtů, které říká, že stát nemůže utrácet více než jednotlivci. Státy se snažily vyrovnávat svá salda, či je udržovat v kladných číslech.

Druhou možností je vyrovnaný státní rozpočet. V tomto případě jsou státní příjmy rovny státním výdajům. Výsledek je tedy roven nule. Vyrovnaného rozpočtu je ovšem dosahováno prakticky jen v případě plánovaného rozpočtu a v České republice se tak už po několik let nestalo a vzhledem k deficitu a vysokému zadlužení se nedá očekávat, že by v blízkých letech mohl být jako vyrovnaný vůbec plánovaný [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 197].

Poslední možností je deficitní státní rozpočet. V tomto případě jsou výdaje státu vyšší než jeho příjmy. Celkový výsledek tedy vychází záporně. Stát v daném případě musí sehnat finanční prostředky na pokrytí své ztráty, a tak vzniká státní dluh. Vláda dané schodky kryje ve většině případů státními dluhopisy, které prodává nejen domácím, ale i zahraničním subjektům. V současné době je daný případ výsledku salda státního rozpočtu nejčastěji se vyskytujícím případem.

Pokud vznikne deficit rozpočtu, dochází k nárůstu státního dluhu. Státní dluh je dluh vlády daného státu. Pokud přičteme ke státnímu dluhu dluhy jednotlivých nižších správních celků, jedná se tzv. dluh veřejný.

3.4.5 Deficit státního rozpočtu cyklický a strukturální

Saldo státní rozpočtu obsahuje dvě složky, ze kterých se skládá. Dané složky se nazývají cyklické saldo a strukturální saldo. Pokud obě složky sečteme dohromady, získáme skutečné saldo státního rozpočtu, které vláda země uveřejní svým obyvatelům. Rozdíl mezi danými dvěma složkami je v příčině jejich vzniku.

3.4.5.1 Cyklický deficit státního rozpočtu

Vestavěné stabilizátory působí automaticky, aniž by bylo potřeba zásahu do ekonomiky. Reagují na cyklický vývoj hospodářství v jednotlivých letech, tedy na změnu reálného produktu či nezaměstnanosti. Tak vzniká cyklická složka státního rozpočtu.

Pokud se ekonomika nachází ve fázi recese, produkt klesá a tím se snižují daňové příjmy vlády. Spolu s poklesem produktu roste nezaměstnanost, tedy vládě rostou náklady v podobě transferových plateb, protože musí vyplácet podporu v nezaměstnanosti. Tím dochází ke vzniku cyklického státní deficitu. Oproti tomu v období hospodářské expanze roste reálný produkt, a tak rostou i daňové příjmy vlády, snižuje se nezaměstnanost a s tím i klesají transferové náklady. Státní rozpočet se v daném období nachází v přebytku.

Vestavěné stabilizátory mají u cyklického státního rozpočtu důležitou funkci, protože v době hospodářského poklesu zvyšují výdajovou stránku rozpočtu a tím nechávají vzniknout schodek, ale naopak v dobách hospodářské expanze zvyšují příjmovou stránku a tím tvoří přebytky. Tyto přebytky by měly v dobách hospodářské expanze eliminovat schodky z dob recese.

Cyklický deficit je vyrovnáván přebytky státních příjmů nad výdaji v letech konjunktury. Efekt vytěsňování soukromých investic se tak střídá s efektem vtahování soukromých investic v letech, kdy státní rozpočet vykazuje rozpočtový přebytek. Dlouhodobě, v průběhu hospodářského cyklu, je státní rozpočet vyrovnán, efekt vytěsňování je vyvážen efektem vtahování soukromých investic, takže cyklický deficit nemá vliv na dlouhodobý rozvoj hospodářství [Brčák; Sekerka, 2010, s. 219].

3.4.5.2 Strukturální deficit státního rozpočtu

Oproti cyklickému deficitu je strukturální deficit nazýván deficitem aktivním. Aktivním proto, že pro jeho vznik je potřeba něco konat. V tomto případě se jedná o konání vlády, která provádí fiskální politiku státu.

Strukturální deficit je způsoben špatně nastavenými záměrnými diskrétními opatřeními. Vzniká tedy zvýšením veřejných výdajů nebo snížením daní. Mezi konkrétní důvody jeho vzniku řadíme především:

- expanzivní fiskální politiku,
- vládní populismus,
- snahu rozložit důsledky výdajového šoku na delší časové období,

- snahu o rozložení daňové zátěže apod. [Kliková; Kotlán, 2012, s. 147].

Růst strukturálního deficitu značí fiskální expanzi státu, oproti tomu jeho snížení značí fiskální restrikcí státu. V dlouhodobém měřítku má strukturální deficit státního rozpočtu negativní účinek na ekonomiku, protože snižuje soukromé investice a uvolněné množství peněz v ekonomice ze strany státu může vést ke vzniku inflace.

3.4.6 Státní dluh

Opakované deficity státního rozpočtu, které nejsou vyrovnávány přebytky rozpočtu v jiných obdobích, vedou ke vzniku státního dluhu. Státní dluh vzniká nahromaděním výpůjček vlády a úroků z těchto výpůjček. Státní dluh představuje sumu nesplacených půjček, které si stát (vláda) musel vypůjčit na krytí deficitů svých rozpočtů a nesplacených úroků z těchto půjček. Zatímco deficit státního rozpočtu je tokovou veličinou (vzniká v rámci jednoho roku), je státní dluh veličinou stavovou (vzniká kumulací deficitů a úrok) a zjišťuje se k určitému datu [Jurečka, 2017, s. 234].

Státní dluh působí na ekonomiku negativně; rozpočtový proces může ovlivňovat tím, že:

- existence dluhu může zapříčinit vznik deficitu rozpočtu v následujícím období,
- neustálé navyšování velikosti dluhu sebou nese povinnost hradit úroky; díky tomu dluh narůstá o dluhovou službu,
- dlouhodobé dluhové financování vyvolává tlaky na růst inflace a úrokové míry [Kliková; Kotlán, 2012, s. 154].

Dluhová služba, představuje povinnost státu platit každoročně za akceptované půjčky úrok. Tento úrok zatěžuje rozpočet běžného období, přičemž při vysoké zadluženosti státu může nastat situace, kdy půjčky a jejich obsluha, na krytí schodků státního rozpočtu v letech minulých, vyvolávají schodek státního rozpočtu v daném období, a i obdobích následujících. Stát se tak postupně dostává do dluhové pasti. Vysoká zadluženost státu vyvolává nedůvěru u věřitelů, a ti požadují vyšší výnos ve formě úroku včetně tzv. rizikové premie. V případě, kdy země není schopna plnit úrokovou službu, může dojít k vyhlášení státního bankrotu.

Dluh státu můžeme rozčlenit na dluh vnitřní a vnější. Dluhem vnitřním se rozumí dluh státu u tuzemských subjektů, jako jsou například občané daného státu, tuzemské podniky, či banky. Oproti tomu dluh vnější je dluh, kde věřitel není tuzemským subjektem,

ale je ze zahraniční. Daným zahraničním subjektem mohou být občané jiných států, podniky, banky, ale i vládní a nadnárodní instituce, jako například Evropská centrální banka. Vnější dluh je součástí celkového zahraničního dluhu daného státu, který zahrnuje nejen státní dluh, ale i zadlužení tuzemských firem u zahraničních subjektů.

3.4.7 Veřejný dluh

Veřejný dluh je definován jako souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu bez ohledu na to, zda vznikly prostřednictvím státního rozpočtu či jinak. Pro veřejný dluh totiž není podstatný způsob jeho vzniku, ale způsob jeho úhrady, což je dáno tím, že veřejný dluh de facto představuje pohledávku vůči současným i budoucím daňovým platbám obyvatelstva [Kliková; Kotlán, 2012, s. 154].

Veřejný dluh, tedy zahrnuje nejen schodky státního rozpočtu, ale i závazky municipálních organizací (krajů, měst, obcí), závazky veřejných podniků, státem účelově vytvořených peněžních fondů, ostatních státních neziskových organizací.

Rozlišujeme hrubý veřejný dluh a čistý veřejný dluh. Hrubý veřejný dluh představuje celkovou sumu veřejných závazků vůči ostatním subjektům, bez ohledu na pohledávky státu vůči ostatním subjektům. Oproti tomu čistý veřejný dluh bere v potaz pohledávky státu vůči ostatním subjektům a vypočítá se jakožto rozdíl mezi hrubým veřejným dluhem a pohledávkami státu vůči ostatním subjektům. Hlavním důvodem tohoto rozdělení je, že čistý veřejný dluh zobrazuje reálnější stav veřejných rozpočtů a může nastat situace, že po odečtení pohledávek dojde ukazatel do záporných čísel. V této situaci stát vykazuje aktivní saldo, protože pohledávky státu jsou vyšší než jeho závazky vůči ostatním subjektům.

Veřejný dluh můžeme vyjádřit pomocí tzv. dluhového poměru – podílu veřejného dluhu na nominálním hrubém domácím produktu [Slaný; Franc, 2004, s. 41]. Tento podíl se vyjadřuje v procentech a je značně využíván v praxi pro porovnání zadluženosti jednotlivých států, díky jeho vyšší vypovídací schopnosti. Například Evropská unie využívá dluhového poměru v tzv. Maastrichtských konvergenčních kritériích, jež slouží k posouzení ekonomické konvergence uchazečské země se integrovat do měnového režimu eurové oblasti bez rizika vzniku nestability pro uchazečskou zemi i pro eurozónu. Konkrétně se jedná o kritérium udržitelnosti veřejných financí.

3.4.8 Veřejný dluh a Maastrichtská konvergenční kritéria

Jak již bylo zmíněno dříve, výši veřejných dluhů států Evropské unie hodnotí Maastrichtská konvergenční kritéria, konkrétně jedno z jejich čtyř, podle kritéria udržitelnosti veřejných financí. Toto kritérium je dále rozčleněno na dvě podmínky, které musí být splněny současně, aby daný stát plnil fiskální kritérium. Mezi další maastrichtská konvergenční kritéria patří kritérium cenové stability, kritérium dlouhodobých úrokových sazeb a kritérium kurzové stability.

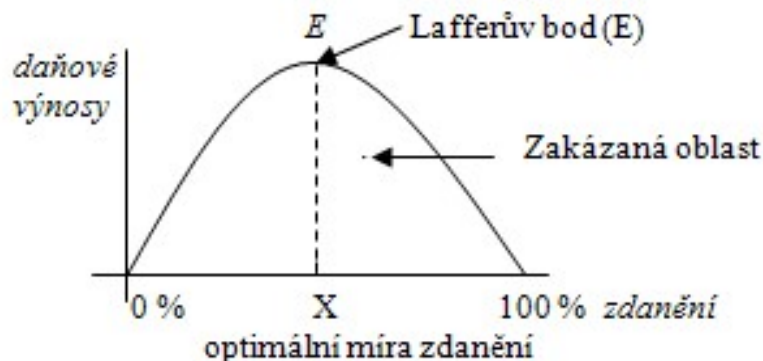
Konstrukce fiskálního kritéria se opírá o ustanovení Maastrichtské smlouvy, které zakazuje členským zemím EU hospodařit s nadměrnými schodky. Pojem nadměrný schodek je následně vymezen jednak z pohledu určité výše rozpočtového deficitu, ale i z pohledu určité výše vládního dluhu. Kritérium proto není plněno, nastává-li některá z uvedených dvou skutečností:

- Poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 3 %, ledaže by buď tento poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné,
- poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 60 %, ledaže by se tento poměr dostatečně snižoval a blížil se uspokojivým tempem k referenční hodnotě [Dědek, 2013].

3.4.9 Lafferova křivka

Lafferova křivka zobrazuje vztah mezi daňovou sazbou a daňovým výnosem státu. Daně jsou důležitým výnosem státního rozpočtu a zároveň i rozhodovacím prvkem v podnikatelských aktivitách. V případě nízké sazby daně, je větší ochota u ekonomických subjektů vytvářet aktivity, které vedou k většímu zisku. Oproti tomu, pokud dojde ke zvýšení daňové sazby, dojde k útlumu ekonomických aktivit, protože podnikatelské subjekty již nebudou více ochotny vydělávat a platit vyšší daně, které vyšší zisky značně zredukuje, případně tyto aktivity začnou vytvářet tzv. „na černo“ a nebudou z nich odvádět daně, jinak řečeno přejdou do tzv. šedé ekonomiky.

Obrázek č. 3 - Lafferova křivka

Zdroj: finance-verejne.blogspot.com

Podle Laffera všeobecně přijímaný argument, že vyšší daňové sazby zajišťují víceméně automaticky státu vyšší příjmy do státního rozpočtu, platí jen do určitého bodu (E). Další zvýšení daňových sazeb (napravo od bodu E) vede k tomu, že se ekonomickým subjektům přestává vyplácet podnikání a dochází k poklesu podnikatelské aktivity. Mezním případem je 100 % daňová sazba, která zcela umrtvuje podnikatelskou aktivitu. Pokles podnikatelských aktivit vede ve svých důsledcích k poklesu příjmu státního rozpočtu (dalším možným důsledkem je vznik stínové ekonomiky atd.). Odtud plyne závěr, že úroveň daňového zatížení se musí pohybovat mimo zakázanou zónu (nalevo od bodu E) [Blažek; Heissler; Kubiček; Viktorová; Wawrosz, 2012, s. 204].

Z makroekonomického hlediska Lafferova křivka říká, že existuje jistý bod daňové sazby, do jehož dosažení budou jednotlivé subjekty ekonomicky aktivní, čili bude docházet k růstu HDP, po překročení tohoto bodu však bude (přinejmenším legální) ekonomická aktivita klesat, čili růst HDP se buď zpomalí, nebo bude záporný. Problém v praxi je, že tento bod je obtížně naleznitelný. Lafferova křivka teoreticky funguje, každý subjekt ale má svou individuální Lafferovu křivku, pro někoho bod daňové sazby, při které je daňový výnos nejvyšší (tzv. Lafferův bod) a po jehož dosažení omezuje svoji ekonomickou aktivitu, může být 30 %, pro někoho 60 %. Na agregátní úrovni lze potom obtížně stanovit bod definující daňovou sazbu, po jejímž překročení začne daňový výnos klesat [Wawrosz; Heissler; Mach, 2012, s. 90].

3.5 Makroekonomické ukazatele

Makroekonomické ukazatele slouží k popisu jednotlivých ekonomik. Na základně jejich hodnot dochází k realizování hospodářské politiky státu a zároveň se používají i pro

mezinárodní srovnání států. Tato kapitola popisuje ukazatele, které jsou využity v analytické části.

3.5.1 Hrubý domácí produkt

Jedním z nejdůležitějších konceptů makroekonomie je hrubý domácí produkt (HDP), který měří celkovou hodnotu všech statků a služeb vyprodukovaných v dané zemi za jeden rok. HDP je částí národního důchodu a národních účtů, které jsou souborem statistik, díky nimž vláda pozná, zda ekonomika zažívá pokles nebo expanzi a jestli nehrozí závažná recese či prudký růst inflace [Samuelson; Nordhaus, 2013, s. 386].

Z věcného hlediska HDP představuje souhrn finálních ekonomických statků (spotřební a kapitálové statky) vyprodukovaných za určité časové období (nejčastěji jeden rok) výrobními faktory na území daného státu bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem. Hrubý domácí produkt vychází z územního principu a informuje o celkovém výsledku produktivní činnosti rezidentských ekonomických subjektů. Na věcné úrovni ovšem nedokážeme vyjádřit celkový produkt jednou veličinou, protože nelze sčítat nesrovnatelné vyrobené televizory, rohlíky, automobily, byty apod. Pro vyjádření souhrnu celkové produkce proto využíváme peněžní vyjádření hodnoty (tržní ceny), které získávají jednotlivé ekonomické statky na trhu finální produkce [Vlček, 2016, s. 288].

Hrubý domácí produkt lze vypočítat třemi metodami, jejich postup výpočtu se liší, ale výsledek bude vždy stejný. Jedná se o metodu výrobní, výdajovou a důchodovou. Výrobní metoda se počítá jako součet veškeré hrubé přidané hodnoty (včetně odpisů) a nepřímých daní zmenšených o dotace. Hrubou přidanou hodnotu získáme rozdílem celkové produkce a meziprojektu.

Obrázek č. 4 - Vzorec výrobní metody výpočtu HDP

$$\text{HDP} = \sum \text{přidaných hodnot a čistých daní}$$

či

$$\text{HDP} = \text{hodnota produkce} - \text{meziprojekt} + \text{daně z produktů} - \text{dotace}$$

Zdroj: vlastní zpracování [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 14]

Výdajová metoda se spočítá jako součet výdajů domácností na spotřebu (C), hrubých soukromých investic (I), vládních výdajů na nákup statků a služeb (G) a čistého exportu (NX). Čistý export získáme jako rozdíl vyvezených statků a služeb do zahraničí (X) a dovezených statků a služeb ze zahraničí (M).

Obrázek č. 5 - Vzorec výdajové metody výpočtu HDP

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX}$$

či

$$\text{HDP} = C + I + G + X - M$$

Zdroj: vlastní zpracování [Soukup; Pošta; Neset; Pavelka, 2018, s. 21]

Důchodová metoda výpočtu HDP se vyjadřuje jako součet důchodů z vlastnictví výrobních faktorů. Jedná se tedy o součet mezd (včetně ostatních nákladů na práci), rent, čistých úroků, zisků a nepřímých daní zmenšených o dotace (subvence).

Obrázek č. 6 - Vzorec důchodové metody výpočtu HDP

$$\text{HDP} = \text{mzdy a platy (včetně ostatních náhrad zaměstnancům)} + \text{zisky firem} + \text{renty} + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} + \text{nepřímé daně} - \text{subvence}$$

Zdroj: vlastní zpracování [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 14]

Hrubý domácí produkt lze vyjádřit ve dvou variantách, a to jako nominální HDP nebo reálné HDP. Nominální HDP se počítá v cenách běžného roku, tzn. v cenách za které se v daném roce na trhu obchodovalo. Oproti tomu reálné HDP se počítá v tzv. stálých cenách. Stálou cenou je cena, která se na základě určitých rozhodnutí zafixovala a v jednotlivých letech se nemění. Je tedy očištěná od všech vlivů, hlavně vlivu inflace. Reálné HDP, slouží k porovnání růstu produkce v ekonomice v jednotlivých letech, protože pomocí stálých cen nezahrnuje ve svém výpočtu růst cenové hladiny. Nominální HDP má své opodstatnění například, při úvahách o množství peněz potřebných pro plynulý koloběh v národním hospodářství [Jurečka, 2017, s. 28].

3.5.2 Inlace

Inlace znamená růst všeobecné cenové hladiny v ekonomice, které má za následek růst měnové báze a pokles kupní síly peněz. Za stejný obnos peněz si spotřebitel při růstu cen koupí méně statků a služeb než v období předchozím. Růst cen však neznamená, že rostou ceny všech statků a služeb, naopak některé ceny rostou, jiné mohou klesat či zůstat na stejné úrovni. Inlace znamená, že ceny rostou v průměru. Opakem inflace je deflace, která představuje pokles všeobecné cenové hladiny.

Obrázek č. 7 - Vzorec výpočtu míry inflace

$$\pi_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100,$$

kde:

π_t představuje cenový index,

P_t značí cenovou hladinu v čase t,

P_{t-1} značí cenovou hladinu v čase t-1.

Zdroj: vlastní zpracování, [Brčák; Sekerka, 2010, s. 173]

Konkrétním kvantitativní vyjádřením je tzv. míra inflace, což je změna cenového indexu v procentech oproti minulému období. Cenové indexy slouží ke sledování změn všeobecné cenové hladiny v jednotlivých letech. Nejčastěji je pro výpočet míry inflace používán index spotřebitelských cen (consumer price index, CPI). Už z názvu je patrné, že nepředstavuje změnu všech cen v ekonomice, ale pouze vybraných cen, které vstupují do výdajů domácností. Výběr výrobků a služeb není náhodný, ale určuje ho statistický úřad na základě reprezentativního šetření mezi domácnostmi – na základě tzv. statistiky rodinných účtů. Výsledkem tohoto průzkumu je spotřební koš, který by měl odpovídat průměrným výdajům domácností v dané zemi [Soukup; Pošta; Neset; Pavelka, 2018, s. 277].

Obrázek č. 8 - Vzorec výpočtu CPI

$$CPI_t = \frac{\sum \frac{p_t}{p_0} * p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} * 100,$$

kde:

p_t je cena výrobku či služby ve sledovaném (běžném) období,

p_0 je cena výrobku neb služby v základním období,

$p_0 q_0$ je fixní váha, spotřební koš založený na vahách základního období.

Zdroj: vlastní zpracování [Soukup; Pošta; Neset; Pavelka, 2018, s. 278]

Z kvantitativního hlediska můžeme inflaci rozdělit na mírnou, pádivou a hyperinflaci. Mírná inflace je vzestup cenové hladiny do 10 %. Tato inflace není hrozbou, tempo růstu cen je předvídatelné a nepřekračuje tempo růstu ekonomiky.

Pádivá inflace je označována za tzv. dvojcifernou, cenová hladina v tomto případě roste rychleji než tempo růstu ekonomiky, což má za následek, že lidé přestávají důvěřovat penězům a snaží se jich držet co nejméně.

Hyperinflace je extrémní případ, kdy růst cenové hladiny nesouvisí s temper růstu ekonomiky a pohybuje se okolo 1000 %. V tomto případě peníze ztrácí svou hodnotu a přestávají plnit funkci platidla, lidé dávají často přednost stabilnějším zahraničním měnám a začínají preferovat naturální směnu (barter). Jediným řešením hyperinflace je měnová reforma.

Podle příčiny vzniku můžeme inflaci rozdělit na poptávkovou a nabídkovou. Inflace poptávková je vyvolána růstem agregátní poptávky, která překračuje výrobní potenciál země a růst produktu není dostatečný. Zvyšující se poptávka začne narážet na omezenou nabídku komodit a vyžene ceny nahoru [Brčák; Sekerka, 2010, s. 175].

Nabídková inflace má svůj původ na straně nabídky. Je způsobena zvyšováním cen „vstupů“ do výroby, tzn. růstem nákladů na práci, kapitál a přírodní zdroje. Rostoucí náklady tlačí ceny „nahoru“, a proto bývá nabídková inflace označována za „inflaci tlačnou náklady“ [Jurečka, 2017, s. 210].

3.5.3 Nezaměstnanost

Dosažení plné zaměstnanosti je jedním ze základních cílů makroekonomické politiky vlády. Trhy práce jsou přitom všeobecně považovány za labilní článek smíšené ekonomiky, protože neexistuje žádný ekonomický mechanismus, který by zabránil vzniku přebytku nabídky práce nad poptávkou po ní. Na fungování trhu práce závisí příjmy a životní úroveň většiny domácností [Vlček, 2016, s. 445].

Nezaměstnanost je z ekonomického pohledu stav národního hospodářství, kde část zástupců pracovního potenciálu nenalzá uplatnění nebo z nějakého důvodu ani neusiluje o jeho nalezení. Nezaměstnanost nejčastěji vyjadřujeme tzv. mírou nezaměstnanosti, jež je podíl nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu, vyjádřený v procentech. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo lze definovat jako součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob v národním hospodářství, můžeme také použít pojem pracovní síla země. Nezaměstnaný je poté ten, kdo není zaměstnaný, ale aktivně si práci hledá. Poslední výrazem je tzv. ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, do nějž zapadají ostatní osoby národního hospodářství, jež nesplňují definici zaměstnaného či nezaměstnaného. Konkrétně můžeme do této kategorie zařadit zejména studenty připravující se za budoucí povolání v denním studiu, osoby v domácnosti (nehledají aktivně zaměstnání), zdravotně postižené, jejichž zdravotní stav neumožňuje, aby se stali zaměstnanými, důchodci, apod.

Podle příčin vzniku nezaměstnanosti rozlišujeme její základní čtyři typy. Jedná se o nezaměstnanost frikční, strukturální, cyklickou a sezonní. Frikční nezaměstnanost souvisí s životním cyklem obyvatelstva. Obecně ji lze definovat jako přechodnou (krátkodobou) nezaměstnanost, jež nemá výrazné negativní důsledky a není tedy pro ekonomiku ohrožením. Jako příklad frikční nezaměstnanosti lze uvést dobu po kterou je osoba nezaměstnána, když přechází z jednoho zaměstnání do druhého, či absolventy škol jež si hledají své první zaměstnání.

O strukturální nezaměstnanosti hovoříme v případě nesouladu kvalifikační struktury nabízené a poptávané práce. Na trhu práce může být například přebytek horníků nebo sklářů, ale zároveň nedostatek zdravotních sester či stavebních projektantů [Jurečka, 2017, s. 159]. Příčina vzniku daného druhu nezaměstnanosti je změna struktury v ekonomice, jež je doprovázena stagnací či dokonce zánikem určitého odvětví a oproti tomu expanzí jiného odvětví. Lidé ve svém oboru nemohou nalézt práci, avšak v jiném oboru je zas nedostatek pracovní síly. Strukturální nezaměstnanost má většinou dlouhodobější charakter z pohledu určitého teritoria, protože je značně problémové sladit pracovní nabídku s kvalifikačními předpoklady nezaměstnaných, jež hledají práci. Z daného důvodu je považována za nejzávažnější druh nezaměstnanosti. Určitým druhem řešení dané nezaměstnanosti jsou rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané, či státní podpora stagnujícího odvětví.

Cyklická nezaměstnanost souvisí s cyklickým vývojem ekonomiky. Její vznik začíná v době, kdy ekonomika začíná opouštět stádium vrcholu a pozvolna přechází do stádia recese. Objevuje se díky nedostatečné úrovni agregátní poptávky po statcích. Firmy na trhu realizují menší objemy produkce, klesají jim tržby a zvětšují se jim zásoby. Firmy mají problémy s financováním běžných výdajů a na vzniklou situaci reagují snížením cen produkce. Ale ani pokles cen problémy firem neřeší a ty jsou nucené snižovat počet pracovníků a mzdy. Uvolnění pracovníci jsou ochotni pracovat i za nižší mzdu, ale úroveň výroby v důsledku poklesu odbytu nevytváří dostatek pracovních míst [Vlček, 2016, s. 454]. Cyklická nezaměstnanost postihuje ekonomiku plošně napříč všemi sektory, což její následky umocňuje. Délka trvání daného stavu není nijak limitována, je proměnlivá a ovlivňuje ji trvání daného hospodského cyklu ekonomiky.

Sezonní nezaměstnanost vzniká díky střídání ročního období. Při jednotlivých obdobích dochází k přirozenému kolísání poptávky po práci. Klasickým příkladem je zemědělské či stavební odvětví ekonomiky. Sezonní nezaměstnanost pokládáme za složku

frikční nezaměstnanosti, a proto je i částí přirozené míry nezaměstnanosti [Brčák; Sekerka, 2010, s. 192].

3.5.4 Platební bilance

Mezinárodní pohyb zboží, služeb výrobních faktorů a pohledávek a závazků (kapitálu) během určitého období (nejčastěji kalendářního roku) je zachycen v platební bilanci. Platební bilance je statistický dokument zachycující v účetní formě tok reálných finančních a peněžních aktiv mezi tuzemci (rezidenty) a cizinci (nerezidenty) za určité období [Vlček; 2016, s. 523].

Platební bilance je sestavována dle stejného principu jako podvojný účetnictví, to znamená, že každá zachycovaná transakce je zaznamenána dvěma stejnými položkami. Rozlišujeme kreditní a debetní položky. Dánné položky jsou vertikálním členěním platební bilance. Kreditní položka zpravidla znamená příliv peněz či jiného ocenitelného aktiva. Jako příklad lze uvést vývoz zboží a služeb z domácí ekonomiky do zahraničí. Oproti tomu debetní položka představuje odliv peněz či jiných ocenitelných aktiv do zahraničí. Debetní položky vyvolávají poptávku po zahraniční měně a kreditní položky naopak nabídku zahraniční měny.

Aby bylo zachováno pravidlo účetní podvojnosti, musí se vždy rovna kreditní a debetní strana. Rovnováha platební bilance nastává v případě, kdy schodky jsou pokryty přebytky jednotlivých účtů navzájem. Pokud jsou schodky vyšší, než přebytky je platební bilance v deficitu. Naopak pokud přebytky jsou vyšší, než schodky je platební bilance v přebytku.

Horizontálně se platební bilance člení na běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí a změny devizových rezerv.

Běžný účet zahrnuje toky zboží, služeb a primárních a druhotných důchodů mezi rezidenty a nerezidenty. Běžný účet se dále člení na: Bilanci zboží (zachycuje export a import zboží), Bilanci služeb (zachycuje obchod se zbožím), Bilanci prvotních důchodů (zachycuje důchody z vlastnictví práce a kapitálu) a Bilanci druhotných důchodů (zachycuje daně z příjmu a majetku, sociální platby a plnění, atd.) [Soukup; Pošta; Neset; Pavelka, 2018, s. 40].

Kapitálový účet zachycuje transakce kapitálu jdoucí ze země a do země. Na tomto účtu se zachycují transakce jako odpuštění dluhu, převody vlastnických práv k hmotným a nehmotným aktivům, atd.

Finanční účet zachycuje transakce, které se vážou na vlastnictví zahraničních aktiv a pasiv. Daný účet bývá dále členěn na: Přímé zahraniční investice (jako například jmění a reinvestovaný zisk a ostatní kapitál), Portfoliové investice (zde jde o pohyb již emitovaných majetkových a dluhových cenných papírů), Finanční deriváty (jako například forward a futures), Ostatní investice (největší část tvoří půjčky a úvěry státního finančního a nefinančního sektoru ekonomiky) [Brčák; Sekerka, 2010, s. 235].

Saldo chyb a opomenutí pomáhá udržet vyrovnanost platební bilance. Některé transakce jsou pouze odhadovány, a proto se na daný účet zachycují nedokonalosti v odhadech a metodické problémy související se sběrem údajů z různých zdrojů.

Účet změna devizových rezerv zahrnuje všechny oficiální transakce včetně změny devizových rezerv, půjček od měnového fondu a jiných vlád, které financují saldo běžných a kapitálových toků [Brčák; Sekerka; Stará, 2014, s. 176].

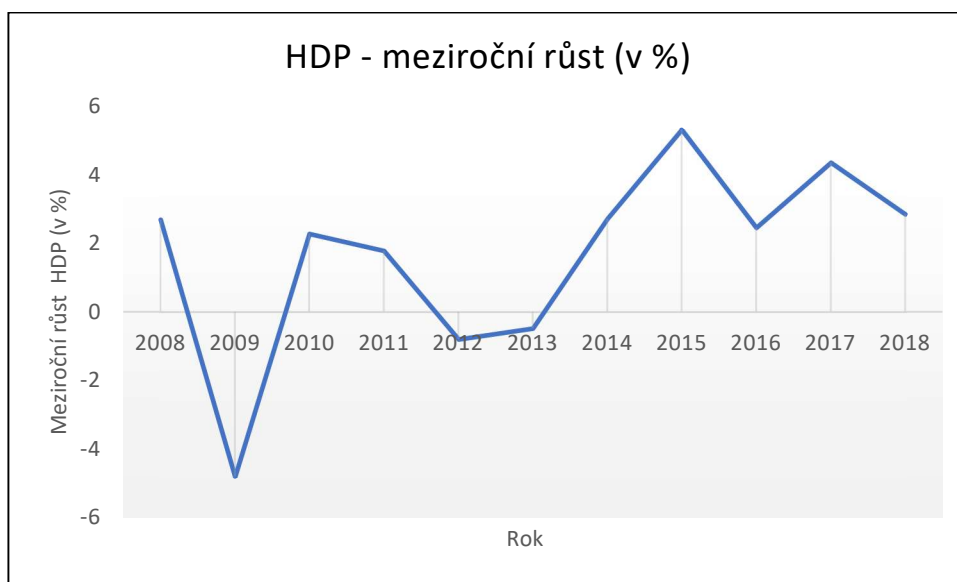
4 Analytická část

4.1 Vývoj makroekonomických ukazatelů České republiky

Česká republika si v průběhu posledního desetiletí prošla značným hospodářským vývojem. Fiskální politika vlády se musela vyrovnat s různými událostmi, jako například světovou ekonomickou krizí. Daná kapitola je věnována vývoji makroekonomických ukazatelů za poslední desetiletí.

4.1.1 Hrubý domácí produkt

Graf č. 1 - Meziroční růst HDP v letech 2008-2018 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z ČSU

V roce 2008 mělo tempo růstu HDP klesající charakter. Oproti předchozímu roku kleslo téměř o tři procentní body. Klesající tendenci produkce, vykazovala ekonomika již od začátku roku, avšak k výraznému útlumu došlo až v posledním čtvrtletí. V této době začíná dopadat na českou ekonomiku světová finanční a hospodářská krize. Krize vyvolala propad zahraniční poptávky po českých statcích a službách, jež exportně založené České republice způsobil negativní poptávkový šok a podpořilo klesající charakter ekonomiky ještě více.

Rok 2009 byl ve znamení finanční a hospodářské krize. Dynamika české ekonomiky má stále klesající charakter a meziroční propad HDP je ve výši 4,80 %, tento vývoj korespondoval s většinou vyspělých zemí v Evropě. Od vzniku samostatné České republiky je daný rok, rokem největšího propadu ekonomiky. Na propadu se značně podílel pokles

čistého exportu, jež byl způsoben poklesem zahraniční poptávky po českých statcích a službách. Pokles exportu zasáhl všechna odvětví ekonomiky, nejvíce však silně exportně založená odvětví zpracovatelského průmyslu. V průběhu prvního pololetí roku dosáhla ekonomika svého dna a tentence poklesu začíná pozvolna přecházet do stádia růstu. Stádium růstu se projevuje v posledním čtvrtletí, avšak není dostatečně silné, aby vyrovnalo propady ekonomiky v předešlých čtvrtletích roku. Na zastavení propadu ekonomiky a velmi pozvolný přechod do stádia růstu se částečně zasloužilo přijetí protikrizových opatření v zahraničí (zejména tzv. šrotovné) [ČNB, 2010, s.21].

Rok 2010 přinesl obnovení ekonomického růstu, velký vliv sehrála ožijující se zahraniční poptávka. Oživení velmi ovlivnil růst německé poptávky po českých statcích a službách. Meziročně HDP vzroslo o 2,27 %. V daném roce rostl nejrychleji zpracovatelský průmysl, konkrétněji jeho proexportně zaměřená odvětví, jako například výroba dopravních prostředků. Oproti tomu celková spotřeba domácností a vlády meziročně téměř nerostla. Velký vliv v tomto případě měl omezený disponibilní příjem obyvatelstva.

V roce 2011 ekonomický růst zpomalil a meziročně hrubý domácí produkt vzrostl pouze o 1,78 %. Velký vliv sehrála nízká celková spotřeba domácností a státu, jež byla ovlivněna dopadem fiskální konsolidace ze strany státu a obavami domácností z budoucího nepříznivého vývoje ekonomiky. Určitou roli v šetření domácností sehrál i fakt, že čisté příjmy domácností se ve srovnání s předchozím rokem dokonce snížily (v průměru připadlo měsíčně na osobu 12 089 Kč, tj. o 31 Kč meziročně méně) [MPO ČR, 2012, s. 8]. Opětně, jako předchozí rok, sehrál velkou roli čistý export, jež si udržel kladné hodnoty a podporoval velkou měrou HDP. Saldo zahraničního obchodu meziročně vzrostlo o 37 mld. Kč.

Následující rok, tedy rok 2012, stále přetrvávaly dopady fiskální konsolidace vlády, zároveň domácnosti byly stále ovlivněny obavami budoucího nepříznivého vývoje. Celková spotřeba se meziročně snížila. Jako další faktor, který působil na celkovou spotřebu, můžeme uvést i zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty v daném roce z původních 10 % na 14 %. I přes zhoršující se podmínky na zahraničních trzích a zpomalující se tempo růstu exportu, měl čistý export pozitivní vliv na výši HDP daného roku. Poklesl též i import, což bylo způsobeno snižující se spotřebou domácností. Avšak kladná hodnota čistého exportu nestačila na kompenzaci poklesu tuzemské spotřeby a HDP v daném roce meziročně pokleslo o 0,80 %.

Rok 2013 byl stále ve znamení poklesu ekonomiky. Celkový meziroční propad hrubého domácího produktu byl ve výši 0,48 %. V průběhu roku dosáhla ekonomika svého

dna a v posledním čtvrtletí došlo k potvrzení růstových tendencí hospodářství. V daném roce došlo i k ukončení fiskální konsolidace a výdaje státu na spotřebu se zvýšily. Nepříznivá situace a nevýrazná zahraniční poptávka měly za následek, že růst dovozu v daném roce předstihl růst vývozu. K oživení vývozu však došlo ve čtvrtém čtvrtletí a do budoucna se dalo předpokládat, že se vývoz znovu stane faktorem s důležitým vlivem na HDP. Česká národní banka v listopadu zavedla kurzové intervence, jež krom hlavního důvodu podpořit růst inflace v ČR, měly i další cíle. Znehodnocení měnového kurzu mělo podpořit české vývozce, protože jejich zboží se stává na zahraničních trzích lacinějším.

Dálší rok, navázal na poslední čtvrtletí roku 2013 a udržel si svůj rostoucí charakter. Hrubý domácí produkt roku 2014 meziročně vzrostl o 2,72 %. Zlepšující se nálada obyvatelstva a růst reálného disponibilního důchodu měly pozitivní dopad na celkovou spotřebu, jež má v daném roce velmi významný vliv na růst HDP. Naopak vliv zahraničního obchodu na celkové HDP byl téměř neutrální, a to z důvodu růstu dovozu, jež byl vyvolán větší spotřebou domácností.

Rok 2015 byl pro českou ekonomiku symbolem růstu. Meziročně vzroslo HDP o 5,31 % a hlavní zásluhu na jeho růstu měla domácí spotřeba a tvorba hrubého kapitálu. Obyvatelstvo se již neobává nepříznivého vývoje ekonomiky, roste zaměstnanost a disponibilní příjem, a proto je více schopno utrácet. K celkové spotřebě přispěla i vláda, pomocí expanzivní fiskální politiky a dočerpávání prostředků z fondů Evropské unie z minulých let. Vliv na ekonomický růst měl i slabý kurz české koruny a nízké úrokové sazby.

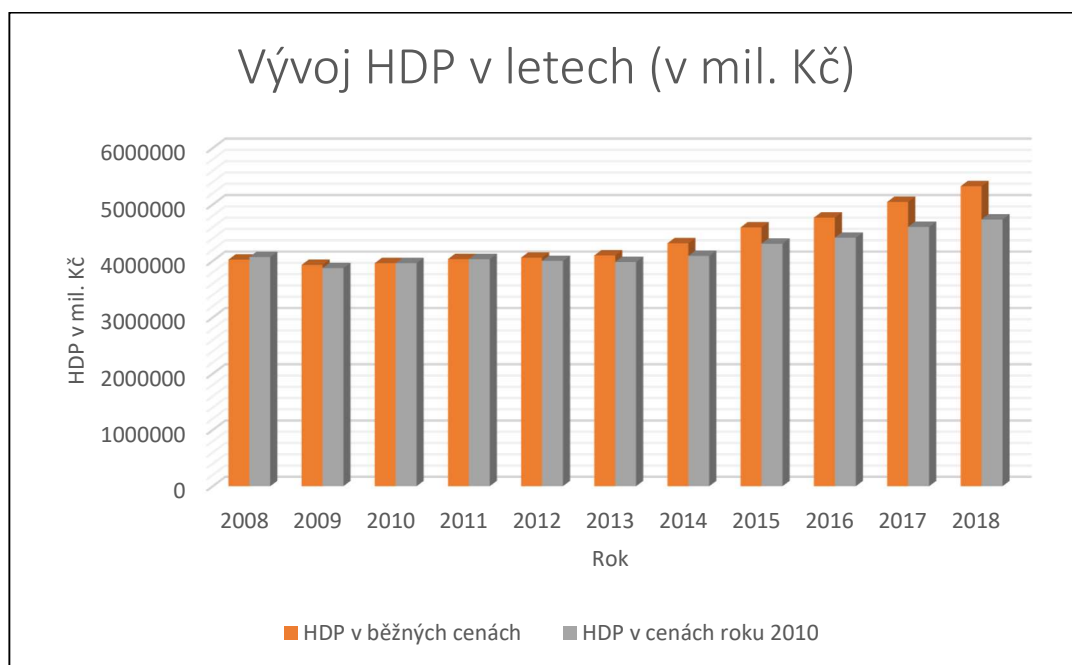
V roce 2016 česká ekonomika stále roste, avšak tempo růstu se zpomalilo. HDP meziročně vzroslo o 2,45 %. Hlavními faktory, jež ovlivnily růst ekonomiky byla spotřeba domácností a v menší míře čistý export. Oproti tomu investice poklesly, což bylo zapříčiněno hlavně velkou investiční základnou v předchozím roce, jež byla spojena s dočerpáváním strukturálních fondů EU.

V roce 2017 ekonomika stále roste. HDP vzrostlo meziročně o 4,35 %. Na růst ekonomiky působila hlavně celková spotřeba i růst tvorby hrubých investic. V neposlední řadě se na růstu podílel i čistý export. Česká ekonomika roste už čtvrtý rok v pořadí a mezi obyvatelstvem i podnikatelskou sférou se nachází optimistické vidiny dalšího kladného vývoje.

V dalším roce ekonomika stále roste. Meziročně HDP vzrostlo o 2,84 %, avšak dynamika ekonomiky oslabila oproti předchozímu roku. Jako v předchozích letech,

významnou roli hraje tuzemská spotřeba a tvorba hrubých investic. Růst zahraniční poptávky v daném roce zpomaluje, může za to oslabující dynamika růstu hlavních ochodních partnerů České republiky, jako například Německa.

Graf č. 2 - Vývoj HDP v letech 2008-2018

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

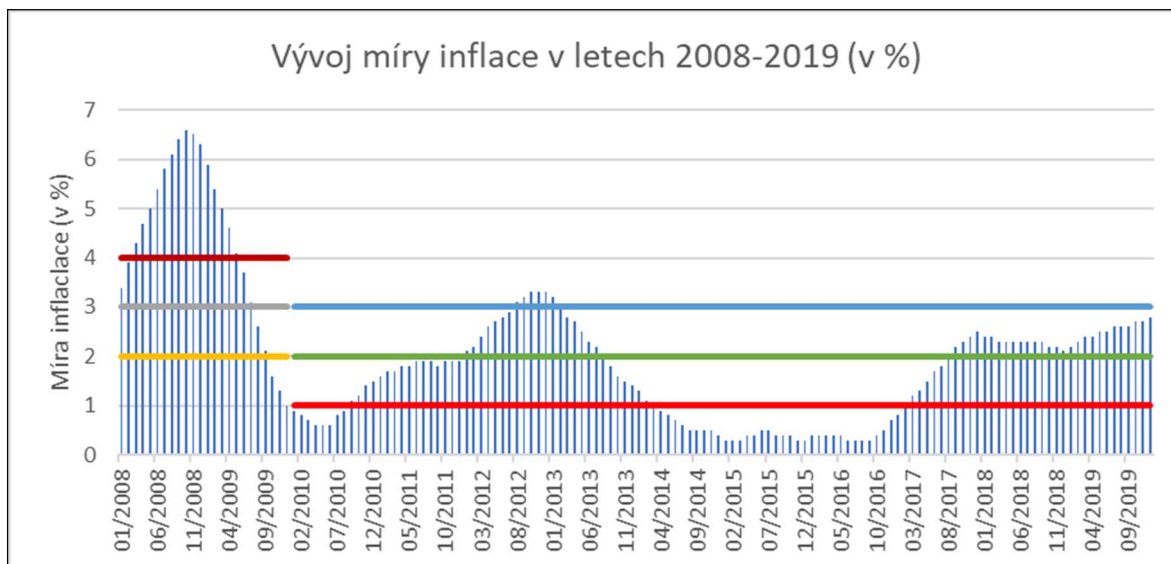
V roce 2019 se tahounem české ekonomiky opět stala domácí spotřeba a přispěl zahraniční obchod, kde roste rychleji vývoz než dovoz. Oproti tomu hrubé investice měly neutrální postavení. HDP ve třetím čtvrtletí mezioččně vzroslo o 2,4 % a ve čtvrtém čtvrtletí mezioččně vzrostlo o 1,8 %. Růst HDP za celý rok 2019 činil 2,4 % [ČSÚ, 2020].

4.1.2 Inlace

Hlavní úkolem měnové politiky České národní banky je udržování cenové stability. Daného úkolu ČNB dosahuje v rámci režimu cílování inflace, v němž se ČNB snaží udržet inflaci na úrovni předem stanoveného cíle, případně v jeho toleranční pásnu. V roce 2008 byl inflační cíl ČNB stanoven na úrovni 3 % (na grafu č. 3 znázorněn šedou barvou) s toleranční pásnu ± 1 procentní bod (na grafu č. 3 znázorněno vínovou a oranžovou barvou). Inflace na začátku roku měla výrazné rostoucí tendence, avšak poté začíná velmi pozvolně klesat. Mezi faktory, které ovlivnily její vývoj můžeme zařadit růst snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, zvýšení spotřební daně z tabákových výrobků, či růst regulovaných cen. Ve čtvrtém čtvrtletí začíná na Českou republiku výrazně dopadat vliv světové finanční a hospodářské krize a inflace v tomto čtvrtletí výrazně poklesla. Na tuto skutečnost ČNB reaguje trojím

snížením úrokových sazeb. Sazby byly celkově sníženy o 1,5 procentního bodu [ČNB, 2009, s. 18].

Graf č. 3 - Míra inflace v letech 2008-2019 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

V roce 2009 byla Česká republika výrazně ovlivněna dopady krize, hospodářská aktivita poklesla a nezaměstnanost se zvyšovala. Inflace navázala od začátku roku na klesající charakter z předchozího roku. Ve čtvrtém čtvrtletí klesla pod úroveň tolerančního pásma ČNB. Bankovní rada na klesající inflaci reagovala dalším snižováním úrokových sazeb. Proinflačně v daném roce nejvíce působily ceny nájemného s regulovanou sazbou, energie a vody, zároveň také ceny tabákových výrobků u nich došlo v předchozím roce ke zvýšení spotřební daně. Protiinflačně působily klesající ceny zemědělských produktů, zemního plynu, pohonných hmot a automobilů.

Od začátku roku 2010 ČNB začala uplatňovat novou výši inflačního cíle a to 2 % (na grafu č. 3 znázorněn zeleně), toleranční pásmo zůstává na úrovni ± 1 procentní bod (na grafu č. 3 znázorněno modrou a červenou barvou). Roční míra inflace v tomto roce byla na úrovni 1,5 %. Inflace na začátku roku poklesla, ale od druhé poloviny roku začíná růst. Bankovní rada z důvodu vysokých deflacioních rizik opět v daném roce snížila o čtvrt procentního bodu dvoutýdenní repo sazbu, ta se tak dostala na úroveň 0,75 %. Proinflačně působí hlavně zvýšení spotřební daně na pohonné hmoty, tabákové výrobky a alkoholické nápoje, dále pak zvýšení sazeb DPH.

V roce 2011 se inflace téměř celý rok držela v okolí stanoveného cíle ČNB. V závěru roku došlo k nárůstu inflace nad úroveň dvou procent, který byl způsoben zejména částečným promítnutím zvýšení sazby DPH plánovaného od 1. ledna 2012 do cen potravin

s předstihem již v posledních měsících roku 2011 [ČNB, 2012, s. 8]. Celková roční inflace byla na úrovni 1,9 %. Tuzemsko v daném roce působilo na inflaci neutrálně, ale ze zahraničí působily proinflačně hlavně ceny potravin a ropy.

Inflace se v roce 2012 pohybuje převážnou většinu roku v horní části tolerančního pásma, avšak ke konci roku tuto hranici překročí. V daném roce bankovní rada, z obavy klesající poptávkové inflace, rozhodla o snížení měnověpolitických úrokových sazeb, a to hned třikrát. Základní úroková sazba pro dvoutýdenní repo operace poklesla na historicky nejnižší hodnotu, a to 0,05 %. V daném roce proinflačně působilo zvýšení snížené sazby DPH, ceny potravin a energií, oproti tomu vzestupu cen bránila nevýrazná poptávka spotřebitelů. Celková roční inflace byla ve výši 3,3 %.

Ihned od začátku roku 2013 začala míra inflace klesat a dezinflační síly více posilovaly. Česká národní banka z tohoto důvodu vstoupila v listopadu na devizový trh s cílem oslabit kurz české koruna na hodnout 27 koruna za jedno euro. Dále ČNB vyhlásila tzv. kurzový závazek, kde se zavázala, že bude držet kurz české koruny v blízkosti této hranice, po nezbytně potřebnou dobu k zajištění svého inflačního cíle. Oficiální důvodem ČNB k tomuto kroku bylo zabránit vzniku deflace, avšak může sledovat dozajista i vedlejší cíl bankovní rady, a to podpoření českého vývozu, který se díky slabší koruně stává v zahraniční lacinějším. Po oslabení kurzu došlo k rychlému zdražení dovážené elektroniky, pohonných hmot i potravin, ale ani to nestačilo na zvýšení míry inflace, jež v celoročním měřítku byla ve výši 1,4 %.

V roce 2014 inflace opět poklesla a celý rok se držela pod spodní hranicí tolerančního pásma ČNB. Celková roční míra inflace byla ve výši 0,4 % a na jejím poklesu se podílely hlavně klesající ceny ropy, potravin a utlumený zahraniční vývoj. V daném roce se ekonomika začíná postupně zocelovat z dopadů krize, roste zaměstnanost i disponibilní příjem, obyvatelstvo začíná znovu více utrácet než spořit, avšak ani tento fakt nepomohl zvýšení inflace na vyšší úroveň. Z toho důvodu bankovní rada prodloužila trvání kurzového závazku a dále intervnuje na devizovém trhu.

Následující rok nepřinesl v růstu inflace příliš velký úspěch. Celoroční míra inflace byla ve výši 0,3 %. Růst domácí ekonomiky, zaměstnanosti a mezd působil proinflačně, větší vliv však měl pokles cen komodit na světových trzích a obecné deflační zahraniční prostředí, jež drželo inflaci hluboko pod spodní úrovní tolerančního pásma.

Začátek roku 2016 navázal na vývoj z předchozího roku a míra inflace se držela hluboko pod úrovní tolerančního pásma ČNB. Obrat v situaci nastal v posledním čtvrtletí

roku, kdy inflace začíná postupně růst. Na nárůst míry inflace měly vliv hlavně zvyšující se ceny potravin, pohonných hmot a slábnoucí protiinflační tlaky v zahraničí. Celková roční míra inflace byla ve výši 0,7 %. ČNB zároveň z důvodu nízkého růstu míry inflace oznámila, že bude svůj kurzový závazek i nadále uplatňovat.

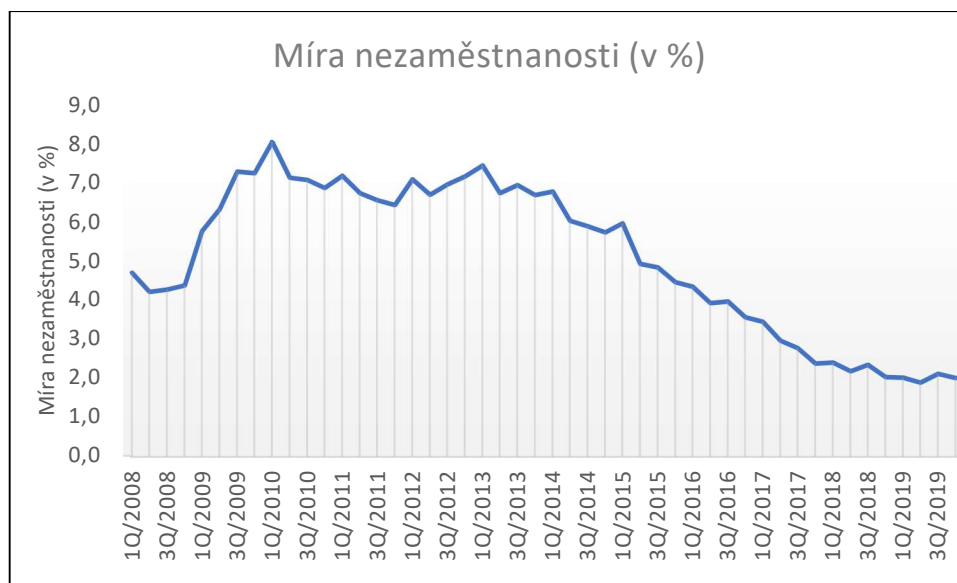
V dubnu roku 2017 ukončila ČNB svůj kurzový závazek a nechala kurz koruny volně plout. Své rozhodnutí učinila poté, co se inflace začala navracet zpět do cíle ČNB. Ve druhé polovině roku začíná centrální banka zpět zvedat měnopolitické úrokové sazby. Hlavní faktory, jež vytvářely proinflační síly, byly především zastoupeny vysokou mírou zaměstnanosti, a s ním spojeným růstem mezd, vysokou domácí poptávkou, růstem cen potravin a ropy, či realitním boomem a růstem nákladů na bydlení v podobě nájmu. Celková roční míra inflace byla na úrovni 2,5 %.

V následujícím roce se inflace drží v horní části tolerančního pásma ČNB. Ekonomika rostla a na trhu práce se nachází velmi vypjatá situace. Z těchto důvodů, a zároveň i velkých proinflačních tlaků ze zahraničí, se ČNB rozhodla v daném roce celkem pětkrát zvýšit měnověpolitické úrokové sazby. Celková roční míra inflace za rok 2018 byla na úrovni 2,1 %.

V roce 2019 přetrvává ekonomický růst a silné napětí na trhu práce, jež působí proinflačně společně se silnou domácí poptávkou, rostoucími náklady na bydlení ve formě rekordně drahých nemovitostí či nájmu, růstem cen energií či potravin. Protiinflačně v daném roce působil vývoj v mezinárodním prostředí, jako například obchodní válka mezi USA a Čínou, či nedořešený brexit Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, dále pak pokles cen ropy, či environmentální opatření týkající se automobilového a energetického průmyslu. ČNB také zvýšila základní měnověpolitické úrokové sazby, jež ke konci roku byly na úrovni 2 % u dvoutýdenní repo sazby a 1 % u diskontní sazby. Celková roční míra inflace, jež se celý rok drží v horní části tolerančního pásma, byla na úrovni 2,8 %.

4.1.3 Nezaměstnanost

Graf č. 4 - Vývoj míry nezaměstnanosti 2008-2019

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Na začátku sledovaného období, přesněji začátek roku 2008, míra nezaměstnanosti navazuje na klesající charakter předchozích let, jež je odrazem dobré hospodářské situace v České republice. Zlom však přichází v posledním čtvrtletí daného roku, kdy do České republiky začíná přicházet světová hospodářská krize. Zaměstnavatelé se začínají obávat budoucího hospodářského vývoje a přestávají být ochotni zaměstnávat další pracovníky. Z tohoto důvodu na konci roku začínají klesat počty volných pracovních míst a nezaměstnanost se pomalu začíná zvyšovat.

Rok 2009 navázal na předchozí rok, v němž začala dopadat na českou ekonomiku hospodářská krize. Počet volných pracovních míst ještě více poklesl a začíná docházet k hromadnému propouštění zaměstnanců, jež nejvíce postihlo pracovníky s nejnižší kvalifikací.

V následujícím roce, tedy roce 2010, dosáhla v prvním čtvrtletí míra nezaměstnanosti nejvyšší hodnoty, poté dochází k jejímu poklesu až do konce roku. Za oživující faktor zaměstnanosti můžeme označit oživení zahraniční poptávky, díky níž došlo k oživení ekonomické aktivity v České republice.

V následujícím období let 2011 až 2013 se míra nezaměstnanosti drží v uzavřeném intervalu od 7,2 procent do 6,4 procent. V daném období nedochází k vyššímu poklesu ani nárůstu. Zlomový okamžik v jejím vývoji však nastává v roce 2014. Tento rok přinesl do české ekonomiky opět hospodářský růst, obavy podniků z budoucího vývoje začínají

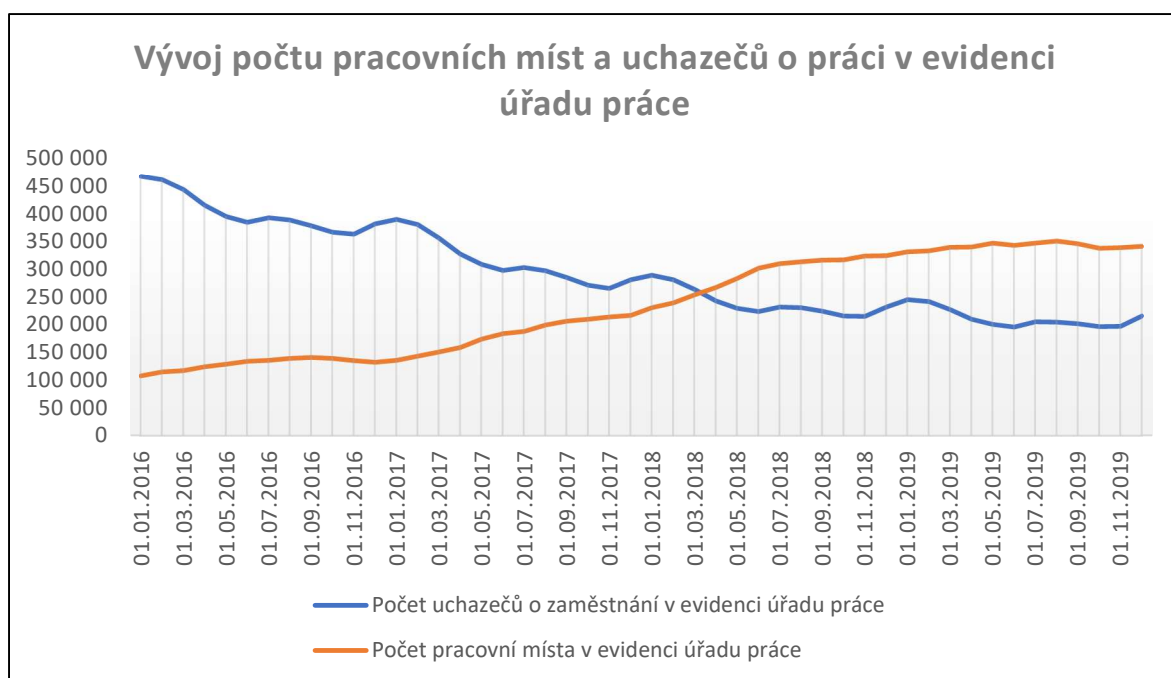
postupně mizet a jsou ochotny zaměstnat více pracovníků, a tím rozšířit výrobu. Tím dochází k postupnému poklesu nezaměstnanosti, meziročně obecná míra nezaměstnanosti poklesla téměř o jeden procentní bod na hodnotu 6,1 %. S růstem zaměstnanosti dochází v daném roce k růstu průměrné měsíční nominální mzdy o 2,4 % (na úroveň 25 686 Kč) a reálné mzdy o 2 %.

Rok 2015 navázal na klesající charakter nezaměstnanosti z předchozího roku. Obecná míra nezaměstnanosti meziročně klesla 1,1 procentního bodu na úroveň 5 %. Na trhu práce se však začíná projevovat nesoulad mezi poptávkou pracovní síly a její nabídkou, což zapříčiňuje nedostatek kvalifikovaných pracovníků.

Následující rok nezaměstnanost znovu poklesla, meziročně o 1 procentní bod. Na zvýšení zaměstnanosti se nejvíce podílel terciální sektor, po něm následoval sektor sekundární, u něhož je největším tahounem zpracovatelský průmysl, a nejméně pracovníků přibýlo v primárním sektoru. Obecná míra nezaměstnanosti dosáhla úrovně 4 %, což Českou republiku řadí na první místo v EU. Trh práce se již dlouhodobě potýká s nedostatkem kvalifikovaných a nekvalifikovaných pracovníků. Hlavní dopad daného nedostatku je zejména v průmyslu, kde chybí zaměstnanci téměř ve všech dělnických profesích, dokonce i v těch, kde není požadováno odborné vzdělání. Z poptávky po kvalifikovaných zaměstnancích je největší problém nalézt zaměstnance technických a IT oborů. Situace na trhu práce tlačí na růst mezd, který zrychlil v nominálním vyjádření na 4,2 % a reálně na 3,5 % [MPO ČR, 2017, s. 4].

V roce 2017 obecná míra nezaměstnanosti opět poklesla na úroveň 2,9 %. Hlavní faktor, jež dlouhodobě tlačí nezaměstnanost v ČR směrem dolů, je neustále pokračující ekonomický růst, díky němuž podniky rozšiřují svou výrobní kapacitu a přijímají nové zaměstnance. Nezaměstnanost se začíná pohybovat pod přirozenou mírou a trh práce začíná vykazovat symptomy přehřívání. Nedostatek pracovníků vyvolává podnikům velké obtíže při hledání nových pracovní sil, což brzdí podniky ve vyšších výkonech a tlačí na růst mezd. Průměrná měsíční nominální hrubá mzda vzrostla v meziročním srovnání o 7 % na úroveň 29 504 Kč. Některé firmy investují do nových technologií, které jim napomohou zvýšit produktivitu práce, avšak kvůli slabé koruně jich je malý počet a investice přicházejí většinou se zpožděním.

Graf č. 5 - Vývoj počtu pracovních míst a uchazečů o práci v evidenci úřadu práce

Zdroj: vlastní zpracování na základně dat ČSÚ

V následujícím období dvou let, tedy období roků 2018 a 2019, se obecná míra nezaměstnanosti pohybuje pod úrovní přirozené míry nezaměstnanosti. Trh práce se značně přehřívá a podniky mají velké komplikace se sháněním nových zaměstnanců, což brzdí jejich rozvoj a růst samotné české ekonomiky. Dochází k vysokému tlaku na růst mezd a s tím i růst fluktuace zaměstnanců mezi podniky, protože lidé často odchází pracovat do podniku, kde dostanou vyšší mzdu. Podniky se snaží řešit nedostatky pracovníků tím, že shánějí pracovní sílu v zahraničí, převážně ve východní části Evropy, či zaměstnávají důchodce a studenty. Zároveň v daném období dochází k vývoji investic do technologií na podporu zvýšení produktivity práce. Jak můžeme vidět z grafu č. 5, ve druhém čtvrtletí roku 2018 počet volných pracovních míst převýšil počet osob hledající práci. Tato skutečnost ještě více svědčí o tom, že domácí trh práce je téměř vyčerpaný ve svých zdrojích a je potřeba hledat nové volné zdroje pracovní síly v zahraničí.

4.1.4 Platební bilance

Platební bilance, celým názvem platební bilance zahraničního obchodu, zachycuje veškeré ekonomické transakce, které probíhají mezi českou ekonomikou a zahraničím. Vývoj sald jednotlivých účtů, dle horizontálního členění v letech, zachycuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 - Vývoj platební bilance v letech 2008-2019 (v mil. Kč)

Rok	Běžný účet	Kapitálový účet	Finanční účet	Rezervní aktiva	Čisté chyby a opomenutí
2008	-75 254,68	26 024,32	-43 229,09	40 111,30	6 001,27
2009	-89 202,99	51 274,61	-72 346,90	60 646,50	-34 418,51
2010	-141 776,53	37 596,43	-122 338,91	41 424,90	-18 158,81
2011	-84 800,80	12 710,13	-74 763,62	-17 229,70	-2 672,95
2012	-63 312,95	53 010,98	11 688,72	80 473,50	21 990,70
2013	-21 784,40	82 436,63	68 307,52	188 191,45	7 655,29
2014	7 882,74	32 318,63	63 594,46	73 122,69	23 393,10
2015	11 283,08	101 895,25	175 260,21	351 305,52	62 081,87
2016	74 219,30	53 509,70	116 856,70	563 521,16	-10 872,30
2017	83 464,05	40 599,48	120 531,71	1 246 408,24	-3 531,81
2018	15 535,04	14 003,76	12 238,29	49 964,97	-17 300,52
2019	16 716,10	3 206,29	58 975,42	48 372,99	39 053,03

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČNB

Na začátku sledovaného období dosahuje saldo běžného účtu záporných hodnot. To znamená, že Česká republika zasílá více peněžních prostředků do zahraničí, než z něj inkasuje. Rostoucí záporné saldo v prvních třech letech, můžeme odůvodnit vznikem hospodářské krize a utlumením zahraniční poptávky po českých produktech. Rokem 2011 se růst deficitu salda zastavil a v další letech se deficit salda postupně snižuje. V této době dochází k obnovení zahraniční poptávky a Česká republika začíná více vyvážet. Rostoucí hodnota čistého exportu začíná vylepšovat saldo běžné účtu. V roce 2014, poprvé za sledované období, je saldo běžného účtu v kladných hodnotách a od tohoto roku vykazuje kladné hodnoty až do konce sledovaného období, tedy roku 2019. Kladné saldo běžného účtu v posledních šesti letech značí, že česká ekonomika roste a daří se jí exportovat na zahraniční trhy, což je možné vidět i z tabulky č. 2. Výrazný pokles salda běžného účtu v posledních dvou letech, byl způsoben hlavně poklesem tempa růstu vývozu a rychlejším růstem tempa dovozu.

Tabulka č. 2 - Pohyb zboží přes hranice České republiky v letech 2008-2019 (v mil. Kč)

Rok	Obrat zboží	Vývoz zboží	Dovoz zboží	Bilance zboží
2008	4 880 225	2 473 736	2 406 489	67 246
2009	4 127 659	2 138 623	1 989 036	149 587
2010	4 944 354	2 532 797	2 411 556	121 241
2011	5 566 254	2 878 691	2 687 563	191 128
2012	5 839 486	3 072 598	2 766 888	305 710
2013	5 998 189	3 174 704	2 823 485	351 220
2014	6 828 456	3 628 826	3 199 630	429 195
2015	7 360 249	3 883 249	3 477 000	406 249
2016	7 468 714	3 974 043	3 494 671	479 371
2017	8 046 020	4 244 588	3 801 432	443 155
2018	8 427 018	4 403 847	4 023 171	380 676
2019	8 625 247	4 563 293	4 061 954	501 339

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Výrazný nárůst salda kapitálového účtu v roce 2015 je značně ovlivněn dočerpáváním prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie a jeho následný pokles odráží pozvolného čerpání těchto prostředků v novém období.

4.2 Státní rozpočet a jeho vývoj

Daná kapitola této diplomové práce je zaměřena na státní rozpočet, jeho příjmy, výdaje a konečné saldo. Státní rozpočet je jedním z nejdůležitějších prvků fiskální politiky, jelikož pomocí nastavení jeho příjmů a výdajů vláda provádí danou politiku v zemi. Pokud chce vláda podpořit ekonomickou situaci v zemi, využívá tzv. expanzivní fiskální politiku, naopak pokud je ekonomika na výsluní a vláda potřebuje zbrzdit její růst, provádí tzv. restriktivní fiskální politiku.

4.2.1 Příjmy státního rozpočtu

Příjmy jsou velmi důležitou součástí státního rozpočtu, protože slouží k úhradě výdajů státu. Lze je rozčlenit na daňové a nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery. Vývoj celkových příjmů a jejich jednotlivých druhů v letech 2008-2018 je zachycen v tabulce č. 3. Nejvýznamnějšími a největšími příjmy státního rozpočtu jsou příjmy daňové, jež zahrnují daně z příjmu fyzických a právnických osob, spotřební a majetkové daně, daň z přidané hodnoty, pojistné na sociálním zabezpečení a ostatní daňové příjmy. Mezi nedaňové příjmy můžeme zařadit příjmy z vlastní činnosti státu a jeho organizačních složek, příjmy z pronájmu, výnosy z finančního majetku, soudní poplatky atd.

Kapitálové příjmy jsou příjmy z prodeje dlouhodobého majetku či ostatní kapitálové příjmy státu. Poslední jsou kapitálové transfery, jež můžeme dále rozčlenit na investiční a neinvestiční.

Tabulka č. 3 - Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2008-2018 (v mld. Kč)

Rok	Příjmy celkem	Daňové příjmy	Nedaňové příjmy	Kapitálové příjmy	Přijaté transfery
2008	1 063,94	929,89	27,16	1,17	105,72
2009	974,62	833,22	29,23	2,37	109,80
2010	1 000,38	863,86	30,02	2,72	103,78
2011	1 012,76	890,25	25,95	2,31	94,25
2012	1 051,38	912,28	32,54	2,67	103,89
2013	1 091,86	922,40	35,54	5,89	128,03
2014	1 133,84	952,52	41,96	4,95	134,41
2015	1 234,51	1 002,13	38,59	7,91	185,88
2016	1 281,62	1 071,49	33,89	6,53	169,71
2017	1 273,65	1 155,61	24,43	8,37	85,24
2018	1 403,91	1 240,37	23,51	17,63	122,40

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat MFČR

V prvním sledovaném roce byly celkové příjmy státního rozpočtu 1 063,94 mld. Kč. Oproti původnímu schválenému rozpočtu vzrostly příjmy o 27,43 mld. Kč. Na zvýšení příjmů státního rozpočtu se v daném roce nejvíce podílely přijaté transfery, jejich výše byla o 26,44 mld. Kč vyšší než původní plán. Na růstu přijatých transferů mělo velký vliv čerpání neinvestičních transferů, hlavně převody z vlastních fondů, se kterými nebylo původně v daném roce vůbec rozpočtováno. Naopak daňové příjmy v daném roce nebyly naplněny a výsledná hodnota byla o 8,46 mld. Kč nižší, než se plánovalo. Velkou roli v tomto případě sehrála daň z přidané hodnoty, u níž došlo k zvýšení snížené sazby této daně a očekávaly se vyšší příjmy z jejího výběru, avšak tyto příjmy byly nižší o 14,08 mld. Kč, než se plánovalo. Určitou roli v nižším výběru DPH sehrál i příchod světové finanční a hospodářské krize v posledním čtvrtletí roku, kdy obyvatelé začali méně utrácet. Nedaňové příjmy státu byly oproti plánu splněny na 163,5 %. Hlavní roli v jejich plnění sehrály příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků, jež byly téměř dvojnásobné oproti plánu.

V roce 2009 byly skutečné příjmy ve výši 974,61 mld. Kč. Skutečné příjmy nenaplnily hodnotu plánovaných příjmů, a to o 139,39 mld. Kč. V tomto roce na českou ekonomiku plně dopadl vliv světové hospodářské krize, jež zapříčinil vysoký propad ekonomiky a růst nezaměstnanosti. Tento fakt se značně projevil i na daňových příjmech státu, které byly o 158,98 mld. Kč nižší, než se původně plánovalo. Hlavní roli v tomto poklesu sehrála hlavně rostoucí nezaměstnanost, jež zapříčinila nižší výběr daní z příjmu

fyzických osob oproti plánu o 21,65 mld. Kč a došlo i k nižšímu výběru pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, kde realita splnila plán výběru pouze na 87,7 %, což je o 48,82 mld. Kč méně. Hospodářský pokles samozřejmě dopadl i na podniky, u nichž se na dani z příjmu právnických osob vybralo oproti plánu méně, a to o 46,96 mld. Kč. S růstem nezaměstnanosti se pojí i nižší sklon obyvatelstva ke spotřebě, a proto i výběr daně z přidané hodnoty nesplnil plánovaný výběr. Naopak nedaňové, kapitálové a přijaté transferové příjmy v daném roce splnily úroveň plánu, avšak jejich nepatrné převýšení plánu nestačilo na vyrovnání propadu daňových příjmů. Celkové příjmy státu poklesly oproti roku 2008 o 8,4 %, což v absolutní vyjádření je 89,3 mld. Kč a vznik tohoto propadu má jednoznačný důvod, a to dopad světové krize na českou ekonomiku.

Následující rok opět příjmy státního rozpočtu nenaplnily původní plán, a to o 21,84 mld. Kč. Skutečné příjmy roku 2010 byly ve výši 1 000,38 mld. Kč. Za nenaplnění plánu stojí převážně daňové příjmy státu, jež nenaplnily plánované příjmy o 38 mld. Kč. Za nenaplnění daňových příjmů můžeme jako hlavní důvod označit hospodářskou krizi, díky níž došlo k nižšímu výběru daně z příjmu právnických osob oproti plánu o 14 mld. Kč, též nebyly naplněny příjmy z pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti o 11,29 mld. Kč a příjmy ze zvláštních daní a poplatků ze zboží a služeb v tuzemsku (např. spotřební a energetické daně) o 10,24 mld. Kč. Nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery naopak společně převýšily plán o 16,17 mld. Kč. Hlavní zásluhu na převýšení plánu měly příjmy z vlastní činnosti a převody přebytků a přijaté neinvestiční transfery z EU.

Ani v roce 2011 celkové příjmy státního rozpočtu nesplnily původní plánované příjmy a zůstaly pod jejich úrovní o 42,94 mld. Kč. Skutečné celkové příjmy daného roku byly na úrovni 1 012,76 mld. Kč. Opět jako v předchozích letech nedošlo k naplnění plánovaných daňových příjmů, jež byly stanoveny na úroveň 916,45 mld. Kč, ale ve skutečnosti tyto příjmy dosáhly úrovně 890,25 mld. Kč. Největší rozdíl u daňových příjmů mezi plánem a skutečností byl u daní z příjmu fyzických osob, kde rozdíl představoval 10,89 mld. Kč. Zmíněný rozdíl byl zapříčiněn menším než očekávaným meziročním zvýšením objemu vyplácených mezd a celkovým zvýšením objemu vyplácených daňových bonusů na vyživované děti. V daném roce nesplnily plán ani příjmy z přijatých transferů, kde největší rozdíl způsobily příjmy z neinvestičních transferů od EU a investičních transferů z národních fondů. Meziročně celkové daňové příjmy rostly v absolutním

vyjádření celkem o 26,39 mld. Kč, na čemž se nejvíce zasloužilo inkaso spotřebních a energetických daní a zároveň inkaso pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Naopak nedaňové, kapitálové a transferové příjmy v meziročním měřítku poklesly.

V roce 2012 byly celkové příjmy na úrovni 1 051,39 mld. Kč, což je o 33,31 mld. Kč méně, než se původně plánovalo. Na nedodržení plánu se opět podílely celkové daňové příjmy státního rozpočtu, které byly oproti plánu nižší o 20,74 mld. Kč. V daňových příjmech mělo nejvyšší propad, oproti plánu, inkaso daně z přidané hodnoty, jež bylo o 21,89 mld. Kč nižší, a to i přes fakt, že v daném roce došlo ke zvýšení snížené sazby DPH o čtyři procentní body. Za nižší výběr DPH stojí i pokles spotřeby obyvatelstva, jež z důvodu obav špatného makroekonomického vývoje více spoří. Též nebylo naplněno inkaso pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti o 12,51 mld. Kč. Naopak inkaso daně z příjmu fyzických a právnických osob bylo naplněno na vyšší úrovni, než se původně plánovalo. Nedaňové příjmy v daném roce byly více než dvojnásobné oproti plánu a k tomuto výsledku přispěly velkou měrou výnosy z finančního majetku. Kapitálové příjmy byly též vyšší než plán, ale přijaté transfery si zachovaly trend neplnit plánovanou výši příjmu a plán nesplnily o 15,2 mld. Kč.

V roce 2013 došlo ke splnění příjmů státního rozpočtu nad původní plánovanou úroveň. Skutečné příjmy dosahovaly 1 091,86 mld. Kč, což představuje 101,44 % původního plánu. Na splnění plánu se podílely hlavně nedaňové, kapitálové a transferové příjmy. U nedaňových příjmů se na růstu podílely hlavně příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem a přijaté sankční platby a vratky transferů, jež meziročně vzrostly o 5,4 mld. Kč. Jsou tedy odrazem finančního vypořádání z předchozích let. U přijatých transferů se na růstu podílely hlavně investiční transfery z národních fondů. Naopak jediné celkové daňové příjmy zůstaly pod hrací plánovanou o 9,6 mld. Kč. Významný meziroční růst z daňových příjmů vykázalo inkaso DPH a daň z příjmu fyzických osob. Naopak výběr daně z příjmu právnických osob poklesl a je do jisté míry odrazem zhoršené hospodářské situace, která trvá již druhým rokem. Další významný meziroční pokles byl zaznamenán u spotřebních a energetických daní.

V následujícím roce dosáhly celkové příjmy státního rozpočtu hodnoty 1 133,83 mld. Kč, čímž překročily hodnotu původních plánovaných příjmů o 35,59 mld. Kč a splnily tak plán na 103,24 %. Meziročně vzrostly příjmy o 41,97 mld. Kč a na meziročním růstu se nejvíce podílely daňové příjmy, z nichž hlavním tahounem je příjem z výběru daně

z přidané hodnoty či daň z příjmu právnických a fyzických osob. Naopak z daňových příjmů meziročně pokleslo inkaso zvláštních daní a poplatků za zboží a služby v tuzemsku, kde největší pokles mají odvody z elektřiny ze slunečního záření o 3,8 mld. Kč a spotřební daně o 1,8 mld. Kč. O naplnění daňových příjmů svědčí i fakt, že česká ekonomika se v daném roce vzpamatovala z hospodářského poklesu a začala znovu růst, poklesla nezaměstnanost a vzrostla spotřeba obyvatelstva. Nedaňové příjmy státního rozpočtu vzrostly meziročně o 6,42 mld. Kč a hlavní zásluhy na meziročním růstu měly příjmy z vlastní činnosti, kde se výrazně projevil rozpočtovaný mimořádný příjem kapitoly ČTÚ z aukce kmitočtů pro rychlé mobilní sítě LTE ve výši 8,5 mld. Kč [MF ČR, 2015]. Kapitálové příjmy meziročně poklesly kvůli poklesu příjmů z prodeje majetku a ostatních příjmů. Přijaté transfery meziročně vzrostly o 6,38 mld. Kč, a to díky růstu neinvestičních transferů.

Celkové příjmy státního rozpočtu v roce 2015 dosáhly hodnoty 1 234,52 mld. Kč. a byly na 110,38 % původních plánovaných příjmů (absolutně je převýšily o 116,06 mld. Kč). Meziročně vzrostly celkové příjmy o 100,69 mld. Kč. Hlavní vliv na meziroční růst měly přijaté transfery, jež meziročně vzrostly o 51,47 mld. Kč a celkové daňové příjmy s meziročním růstem 49,61 mld. Kč. Na straně přijatých transferů se na meziročním růstu nejvíce podílely příjmy investiční převodů z Národních fondů, které meziročně vzrostly o 49,79 mld. Kč. U celkových daňových příjmů se nejvíce na meziročním růstu podíly příjmy pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, jež vzrostly o 21,84 mld. Kč a daň z příjmu právnických osob, jež meziročně vzrostly o 10,20 mld. Kč. Po nich nejvíce přispěly zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku, jež vzrostly o 8,95 mld. Kč a daň z příjmu fyzických osob, jež vzrostly meziročně o 4,83 mld. Kč. Naopak největší meziroční pokles byl u daně z majetkových a kapitálových převodů o 2,6 mld. Kč., což je pokles o 27,9 %. V daném roce došlo k poměrně vysokému hospodářskému růstu a poklesu nezaměstnanosti. Tato skutečnost se značně odráží na meziročním růstu daňových příjmů státu. Nedaňové příjmy státního rozpočtu meziročně poklesly o 3,38 mld. Kč a na tento pokles má hlavní vliv to, že v minulém roce byl uskutečněn mimořádný příjem z aukce kmitočtů pro rychlé mobilní sítě LTE ve výši 8,5 mld. Kč. Kapitálové příjmy meziročně vzrostly o 2,96 mld. Kč a hlavní vliv lze přikládat růstu příjmů z prodeje dlouhodobého majetku v daném roce.

V roce 2016 byly celkové příjmy státního rozpočtu v hodnotě 1 281,62 mld. Kč. Skutečné příjmy převýšily původní plánované příjmy o 100,76 mld. Kč. Meziročně celkové příjmy vzrostly o 47,1 mld. Kč. Hlavní zásluhy na meziročním růstu nesou opět celkové

daňové příjmy, jež vzrostly o 69,36 mld. Kč. Z daňových příjmů byl zaznamenán růst u daně z příjmu fyzických a právnických osob, inkasa DPH, spotřebních daní, daní z majetkových a kapitálových převodů a samozřejmě rostly i příjmy z pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Naopak meziroční pokles byl zaznamenán u nedaňových a kapitálových příjmů a u přijatých transferů. Na meziroční pokles nedaňových příjmů měl vliv hlavně pokles příjmů z vlastní činnosti a odvodů přebytků. Meziroční pokles kapitálových příjmů ovlivnily hlavně příjmy z prodeje dlouhodobého majetku. U přijatých transferů, jež meziročně poklesly o 16,17 mld. Kč, byl pokles způsoben hlavně snížením převodů z národních fondů, jež meziročně klesly o 17,16 mld. Kč.

Následující rok, tedy rok 2017, byly celkové příjmy státního rozpočtu 1 273,64 mld. Kč. Došlo k překročení původního plánu o 24,37 mld. Kč. Meziročně však celkové příjmy poklesly o 7,98 mld. Kč. Pokles byl způsoben hlavně snížením přijatých transferů, jež oproti roku 2016 poklesly o 84,47 mld. Kč. Zde největší roly hrály převody z Národních fondů, jež poklesly o 64,04 mld. Kč. Méně významný vliv na meziroční pokles měly i nedaňové příjmy, jež se meziročně snížily o 9,46 mld. Kč. Vysoký pokles přijatých transferů a nedaňových příjmů byl kompenzován meziročním růstem příjmů daňových a kapitálových, a to v celkové výši o 85,96 mld. Kč. Z daňových příjmů nejvíce meziročně rostly příjmy z pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, a to o 37,79 mld. Kč. Následovány byly růstem inkasa daně z přidané hodnoty, jež meziročně vzrostlo o 20,28 mld. Kč. Meziročně vzrostly též daně z příjmu právnických a fyzických osob, v absolutním vyjádření o 19,66 mld. Kč. Růst daňových příjmů v daném roce svědčí o dobré kondici ekonomiky, hospodářském růstu a blahobytu. Dochází k růstu mezd, zaměstnanost v daném roce začíná dosahovat rekordně nízké míry, což se meziročně odrazilo ve výběru pojistného na sociálním zabezpečení a dani z příjmu fyzických osob.

Celkové příjmy roku 2018 dosáhly výše 1 403,92 mld. Kč a převýšily hodnotu původního plánu o 89,42 mld. Kč. Meziročně celkové příjmy vzrostly o 130,28 mld. Kč a hlavní vliv na tento růst měly opět celkové daňové příjmy, jež meziročně vzrostly o 84,76 mld. Kč. Z celkových daňových příjmů nejvíce rostly příjmy z pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a to celkem o 47,05 mld. Kč, následovala je daň z příjmu fyzických osob s meziročním růstem 17,93 mld. Kč a daň z přidané hodnoty s růstem 13,02 mld. Kč. Samozřejmě rostly i příjmy dalších daní, ale ty neměly zas tak vysoký vliv na meziroční růst celkových daňových příjmů. Přijaté transfery

meziročně vzrostly o 37,16 mld. Kč, jejich růst značně ovlivnily příjmy z rozpočtů EU a FM, zvláště pak příjem 23,9 mld. Kč jež představoval část závěrečných plateb ze strukturálních fondů na programové období 2007-2013 a nebylo s ním tedy v daném roce rozpočtováno. Kapitálové příjmy meziročně vzrostly o 9,26 mld. Kč a jejich růst značně ovlivnily příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a ostatní kapitálové příjmy. Jediný meziroční pokles byl zaznamenán u nedaňových příjmů, které poklesly o 0,92 mld. Kč a byly ovlivněny hlavně poklesem příjmů z vlastní činnosti a odvodů přebytků, kde největší meziroční pokles byl zaznamenán u Českého telekomunikačního úřadu, jež odvedl o 1,1 mld. Kč méně.

V roce 2019 byly celkové příjmy státního rozpočtu ve výši 1 523,23 mld. Kč, z toho daňové příjmy činily 1 314,41 mld. Kč, nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery představovaly 208,82 mld. Kč. Meziročně došlo k růstu celkových tržeb o 119,31 mld. Kč a předčily tak i hodnotu původně plánovaných tržeb o 57,87 mld. Kč. Na meziročním růstu se opět největší měrou zasloužily celkové daňové příjmy, jež meziročně vzrostly o 74,04 mld. Kč. Nejvíce k jejich růstu přispělo inkaso pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, jež meziročně vzrostlo o 38,39 mld. Kč, následované daní z příjmu fyzických osob s růstem 17,98 mld. Kč a daní z přidané hodnoty, jež vzrostla o 12,34 mld. Kč. Nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery meziročně vzrostly o 45,28 mld. Kč a meziročnímu růstu značně pomohl růst příjmu z fondů EU/FM, jež meziročně vzrostly o 6,66 mld. Kč a také převod 18 mld. Kč z privatizačních fondů do kapitoly Všeobecné pokladní správy.

4.2.2 Výdaje státního rozpočtu

Výdaje státního rozpočtu slouží k úhradě nákladů státu na jeho provoz a rozvoj. Jednotlivé výdaje se člení do kapitol, ale pro danou diplomovou práci bude použito členění výdajů na běžné a kapitálové. Podrobný vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2008-2018 je zobrazen v tabulce č. 4. Běžné výdaje státního rozpočtu jsou výdaje na platy a související výdaje, neinvestiční nákupy, neinvestiční transfery podnikatelským subjektům, neziskovým organizacím, státním fondům, veřejným rozpočtům územní úrovně a kapitálovým organizacím, sociální dávky, stavební spoření, odvody vlastních zdrojů EU do rozpočtu EU a další běžné výdaje. Kapitálové výdaje jsou výdaje na investiční nákupy a související výdaje, investiční transfery podnikatelským subjektům, státním fondům, veřejným rozpočtům, příspěvkovým organizacím a ostatní kapitálové výdaje.

Tabulka č. 4 - Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2008-2019 (v mld. Kč)

Rok	Celkové výdaje	Běžné výdaje	Kapitálové výdaje
2008	1 083,94	978,91	105,03
2009	1 167,01	1 033,85	133,16
2010	1 156,79	1 026,57	130,22
2011	1 155,52	1 036,65	118,87
2012	1 152,38	1 038,76	113,62
2013	1 173,13	1 070,81	102,32
2014	1 211,61	1 100,10	111,51
2015	1 297,32	1 121,66	175,66
2016	1 219,84	1 135,57	84,27
2017	1 279,80	1 198,05	81,75
2018	1 400,97	1 284,52	116,45
2019	1 551,74	1 412,48	139,26

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR

V roce 2008 byly celkové výdaje na úrovni 1 083,94 mld. Kč, což je o 23,37 mld. Kč méně, než bylo původně schváleno. Oproti původnímu schválenému rozpočtu se na běžných výdajích utratilo o 0,03 mld. Kč více, ale úspory se dosáhlo na straně kapitálových výdajů v celkové výši 23,34 mld. Kč. V daném roce představovaly mandatorní výdaje částku 581,8 mld. Kč, což je 53,7 % z celkových výdajů.

V následujícím roce dosáhly celkové výdaje hodnoty 1 167,01 mld. Kč, čímž jen nepatrně překročily původní plán, a to o 0,83 mld. Kč. Stejně jako v předchozím roce dosáhly nejvyššího poměru mandatorní výdaje, které byly na úrovni 622 mld. Kč, což je 53,3 % z celkových výdajů. Dopad hospodářské krize na výdaje státního rozpočtu můžeme sledovat hlavně u vyplacené podpory v nezaměstnanosti. U daného neinvestičního transferu stát plánoval vyplatit 6,97 mld. Kč, avšak skutečně vyplatil 15,03 mld. Kč. Na podpoře v nezaměstnanosti stát v daném roce tedy vyplatil o 115,64 % více, než původně plánoval. Na grafu č. 4 je možné vidět prudký nárůst nezaměstnanosti v daném roce, jež vysvětluje více jak dvojnásobný nárůst tohoto transferu obyvatelstvu za daný rok.

Skutečné celkové výdaje v roce 2010 zůstaly pod úrovní plánovaných výdajů, a to o 28,13 mld. Kč. Běžné výdaje státu v daném roce byly nižší, než se původně plánovalo, a to celkem o 42,9 mld. Kč. Oproti tomu kapitálové výdaje převýšily úroveň plánu o 14,77 mld. Kč. Na straně běžných výdajů se nejvíce ušetřilo na neinvestičních nákupech, přesněji to bylo 23,92 mld. Kč oproti plánu. Na straně kapitálových výdajů stát oproti plánu více vydal na investičních transferech podnikatelským subjektů a veřejným rozpočtům

územní úrovni. Mandatorní výdaje státu byly v daném roce ve výši 652,8 mld. Kč, což představuje 55,1 % z celkových státních výdajů roku 2010.

Opět, jako v roce 2010, zůstaly celkové výdaje v roce 2011 pod úrovní původních plánovaných výdajů o 35,17 mld. Kč. Celkové výdaje daného roku dosahovaly hodnoty 1 155,53 mld. Kč. Úspory 49,55 mld. Kč oproti plánu vykázaly běžné výdaje, avšak kapitálové výdaje oproti původnímu plánu vzrostly o 14,38 mld. Kč. Mandatorní výdaje vlády v daném roce dosáhly úrovně 652,7 mld. Kč, což je 56,6 % z celkových výdajů státu.

Výdaje v roce 2012 byly v celkové výši 1 152,39 mld. Kč, čím se dosáhlo úspory oproti původnímu plánu o 37,31 mld. Kč. Úspory oproti plánu bylo dosaženo na straně běžných výdajů, kde značně stát ušetřil na neinvestičních nákupech a neinvestičních transferech veřejným rozpočtům ústřední úrovně a obyvatelstvu. Naopak kapitálové výdaje státu překročily původní plán o 16,72 mld. Kč. Zde stát vydal více hlavně na investičních transferech do veřejných i soukromých sfér. Mandatorní výdaje státu dosáhly hodnoty 653,4 mld. Kč, představovaly tak 56,7 % celkových výdajů státu.

Skutečné výdaje roku 2013 dosáhly výše 1 173,13 mld. Kč a zůstaly tak o 3,24 mld. Kč nižší než původní plánované výdaje. Meziročně výdaje státního rozpočtu vzrostly o 20,74 mld. Kč. Meziročnímu růstu přispěl nejvíce růst neinvestičních transferů státním fondům a obyvatelstvu. Mandatorní výdaje v daném roce dosáhly hodnoty 669,3 mld. Kč a zaujaly 57,05 % z celkových státních výdajů.

V roce 2014 byly celkové skutečné výdaje na úrovni 1 211,61 mld. Kč a převýšily úroveň původních plánovaných výdajů o 1,37 mld. Kč. V daném roce běžné výdaje dosáhly úspory 35,99 mld. Kč oproti původnímu plánu, ale kapitálové výdaje původní plán převýšily o 37,36 mld. Kč. Meziročně celkové výdaje vzrostly o 38,48 mld. Kč. Z běžných výdajů přispěly k meziročnímu růstu například sociální dávky a neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům. Kapitálové výdaje vzrostly meziročně o 9,19 mld. Kč, u nichž k meziročnímu růstu a převýšení původního plánu přispěly hlavně výdaje jednotlivých kapitol na programy spolufinancované z rozpočtu EU. Mandatorní výdaje dosáhly výše 685,1 mld. Kč a zaujaly 56,54 % na celkových výdajích.

V následujícím roce skutečné výdaje státního rozpočtu meziročně vzrostly o 85,71 mld. Kč a dosáhly hodnoty 1 297,32 mld. Kč. Došlo k překročení původních plánovaných výdajů o 78,86 mld. Kč. Běžné výdaje meziročně vzrostly o 21,56 mld. Kč a kapitálové výdaje meziročně vzrostly o 64,15 mld. Kč, což představuje 57,5 % zvýšení oproti roku předchozímu. Hlavní vliv na růst výdajů, především kapitálových, měl růst

výdajů na programy spolufinancované z EU. Zvýšení těchto výdajů souviselo s koncem programového období 2007-2013 a snahou tyto prostředky dočerpat. Zároveň s tím souviselo i větší čerpání nespotřebovaných výdajů minulých let, jež v daném roce dosáhlo hodnoty 93,8 mld. Kč a byly meziročně vyšší o 19,7 mld. Kč. Na růst běžných výdajů působil meziroční růst sociálních dávek ve výši 10,2 mld. Kč a růst platů a souvisejících výdajů o 7,61 mld. Kč. Mandatorní výdaje v daném roce dosáhly hodnoty 687,7 mld. Kč a jejich podíl na celkových výdajích byl 56,5 %.

V roce 2016 byly celkové výdaje státního rozpočtu ve výši 1 219,84 mld. Kč. Oproti původním plánovaným výdajům ve výši 1 250,86 mld. Kč bylo dosaženo 31,02 mld. Kč úspory. Úspory bylo dosaženo na straně běžných výdajů, kde se hlavně ušetřilo u výdajů na neinvestiční nákupy a s nimi související výdaje ve výši 22,02 mld. Kč. Meziročně došlo k poklesu celkových výdajů o 77,48 mld. Kč. Meziroční úspory vznikly hlavně na straně kapitálových výdajů, jež poklesly o 91,39 mld. Kč, což představuje pokles o 52,02 %. Výrazný pokles těchto výdajů lze vysvětlit poklesem financování společných programů EU a ČR, kdy v předchozím roce bylo čerpání mimořádně vysoké z důvodu končícího programového období 2007-2013 a snahy o vyčerpání maximálního množství prostředků. Běžné výdaje naopak v meziročním měřítku vzrostly o 13,91 mld. Kč a hlavním tahounem jejich nárůstu se staly sociální dávky, které vzrostly o 6,7 mld. Kč. Mandatorní výdaje daného roku byly ve výši 689,9 mld. Kč a představovaly tak 56,6 % podíl na celkových výdajích státního rozpočtu roku 2016.

Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2017 dosáhly výše 1 279,80 mld. Kč. Oproti původním plánovaným výdajům došlo k úspoře 29,47 mld. Kč. Úspory bylo dosaženo u běžných a kapitálových výdajů, u nichž celková úspora činila 22,12 mld. Kč. Na této úspoře se podílelo hlavně nižší čerpání prostředků na společné programy EU a ČR, než se původně plánovalo. Meziročně došlo k nárůstu celkových výdajů o 59,96 mld. Kč. K meziročnímu růstu přispěly běžné výdaje, jež vzrostly o 62,48 mld. Kč, u nichž nejvíce narostly výdaje na sociální dávky, jež vzrostly o 16,82 mld. Kč. Ty byly následovány růstem neinvestičních transferů veřejným rozpočtům územní úrovně a růstem platů a podobných, s tím souvisejících výdajů. Naopak kapitálové výdaje meziročně poklesly o 2,52 mld. Kč. Mandatorní výdaje státu v daném roce byly na úrovni 704,8 mld. Kč a představovaly tak 55,1 % celkových výdajů.

Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2018 byly 1 400,97 mld. Kč, čímž došlo k převýšení původních plánovaných výdajů o 36,47 mld. Kč. V daném roce původní plán

překročily, jak běžné výdaje (o 10,15 mld. Kč), tak i kapitálové výdaje (o 26,34 mld. Kč). Meziročně došlo k růstu celkových výdajů o 121,17 mld. Kč. Běžné výdaje meziročně vzrostly o 86,47 mld. Kč a na jejich růstu se nejvíce podílel růst sociálních dávek, neinvestičních transferů veřejným rozpočtům územní úrovně a výdajů na platy a s tím související výdaje. Kapitálové výdaje meziročně vzrostly o 34,70 mld. Kč. Na jejich meziročním růstu se podílely hlavně investiční výdaje související se společnými programy EU a ČR, avšak bez programů SZP a FM. Mandatorní výdaje byly v daném roce v celkové výši 746,7 mld. Kč a představovaly tak 53,3 % z celkových výdajů státního rozpočtu.

Tabulka č. 5 - Meziroční růst HDP a výdajů státního rozpočtu (v %)

Rok	Meziroční růst HDP	Meziroční růst výdajů SR
2008	2,68	-0,76
2009	-4,80	7,66
2010	2,27	-0,88
2011	1,78	-0,11
2012	-0,80	-0,27
2013	-0,48	1,80
2014	2,72	3,28
2015	5,31	7,07
2016	2,45	-5,97
2017	4,35	4,92
2018	2,85	9,47
2019	2,40	10,76

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSU a MFČR

Výdaje státního rozpočtu v roce 2019 dosahovaly celkové výše 1 551,74 mld. Kč. Došlo k převýšení původního plánu o 46,38 mld. Kč a meziročnímu růstu celkových výdajů státu o 150,77 mld. Kč. K meziročnímu růstu přispěly nejvíce běžné výdaje s růstem 127,96 mld. Kč. Z běžných výdajů bylo vydáno více oproti roku předchozímu například na sociálních dávkách, z nichž se více vydalo hlavně na důchodech a ostatních dávkách. Vysoký meziroční růst byl též zaznamenán u ostatních běžných výdajů (25,98 mld. Kč), neinvestičních transferů státním fondům (11,44 mld. Kč), platům a podobných souvisejících výdajů (9,56 mld. Kč.). Kapitálové výdaje vzrostly meziročně o 22,81 mld. Kč a hlavní příčinou růstu je zvýšení investic realizovaných bez účasti prostředků EU a FM, které meziročně vzrostly o 17,4 mld. Kč. Na financování společných programů Evropské unie a České republiky bylo vydáno o 5,4 mld. Kč více než v roce předchozím.

4.2.3 Saldo státního rozpočtu

Saldo státního rozpočtu vyjadřuje rozdíl mezi jeho příjmy a výdaji. Pokud je výsledek salda kladný, označujeme jej jako přebytek, který nám říká, že stát v daném roce měl vyšší příjmy než své výdaje. Naopak pokud vyjde záporná hodnota salda, označujeme ji jako schodek státního rozpočtu, jež nám značí, že stát v daném roce utratil více, než vydělal. Poslední možností je výsledek salda rovný nule. V tomto případě hovoříme o vyrovnaném státním rozpočtu, avšak dosažení tohoto stavu je spíše teoretického charakteru než praktického dosažení v praxi. Tabulku č. 6 zobrazuje vývoj plánovaného a skutečného salda státního rozpočtu v letech 2008-2019. Zároveň je zde zobrazen rozdíl mezi skutečností a plánem.

Tabulka č. 6 - Vývoj skutečného a plánovaného salda v letech 2008-2019 (v mld. Kč)

Rok	Plánované			Skutečné			Rozdíl
	Příjmy	Výdaje	Saldo	Příjmy	Výdaje	Saldo	
2008	1 036,51	1 107,31	- 70,80	1 063,94	1 083,94	- 20,00	50,80
2009	1 114,00	1 166,18	- 52,18	974,61	1 167,01	-192,39	-140,21
2010	1 022,22	1 184,92	-162,70	1 000,38	1 156,79	-156,41	6,29
2011	1 055,70	1 190,70	-135,00	1 012,76	1 155,53	-142,77	- 7,77
2012	1 084,70	1 189,70	-105,00	1 051,39	1 152,39	-101,00	4,00
2013	1 076,37	1 176,37	-100,00	1 091,86	1 173,13	- 81,26	18,74
2014	1 098,24	1 210,24	-112,00	1 133,83	1 211,61	- 77,78	34,22
2015	1 118,46	1 218,46	-100,00	1 234,52	1 297,32	- 62,80	37,20
2016	1 180,86	1 250,86	- 70,00	1 281,62	1 219,84	61,77	131,77
2017	1 249,27	1 309,27	- 60,00	1 273,64	1 279,80	- 6,15	53,85
2018	1 314,50	1 364,50	- 50,00	1 403,92	1 400,97	2,94	52,94
2019	1 465,36	1 505,36	- 40,00	1 523,23	1 551,74	- 28,52	11,48

Zdroj: vlastní zpracování na základně dat Ministerstva financí České republiky

V prvním sledovaném roce bylo saldo státního rozpočtu ve schodku 20 mld. Kč. Oproti plánovanému schodku 70,80 mld. Kč je tento výsledek nižší o 50,80 mld. Kč. Hlavní roli v nižším schodku, oproti plánu, sehrála změna zákona o rozpočtových pravidlech, která udává, že nevyčerpané rozpočtové prostředky již nejsou převáděny do rezervních fondů a tím nedochází k dodatečnému čerpání, ale k úsporám. Kdyby nevešla v platnost novela o rozpočtových pravidlech, byl by schodek státního rozpočtu vyšší o 47,5 mld. Kč. Méně významnou roli v nižším schodku sehrály vyšší příjmy oproti plánu a nižší výdaje. Celkový podíl schodku na HDP byl v daném roce 0,5 %.

Rok 2009 byl ve znamení nejvyššího schodku státního rozpočtu za sledované období, ale i nejvyššího schodku za dobu existence České republiky. Celkový schodek byl ve výši 192,39 mld. Kč a převýšil plánovaný schodek o 140,21 mld. Kč. Za vysokým rozdílem mezi plánovaným a skutečným schodkem, lze sledovat dopady hospodářské krize na Českou republiku. Dochází k propadu reálného HDP, růstu nezaměstnanosti. Zhoršující se hodnoty těchto dvou ukazatelů vysvětlují nenaplnění plánovaných příjmů státního rozpočtu, kde největší propad je zaznamenán u inkasa daňových příjmů, jako je daň z příjmu fyzických a právnických osob, inkaso daně z přidané hodnoty či spotřební daně. S růstem nezaměstnanosti nebyly naplněny ani příjmy z pojistného na sociálním zabezpečení. Hlavním důvodem záporného salda v daném roce je tedy propad příjmů státního rozpočtu způsobený krizí, nikoliv rapidním nárůstem výdajů oproti plánu.

Následující rok byl schodek státního rozpočtu ve výši 156,41 mld. Kč, což je lepší výsledek o 6,29 mld. Kč, než představoval plán na daný rok. Celkový schodek státního rozpočtu se stále pohybuje na velmi vysoké úrovni a je odrazem ekonomické situace v zemi a ve světě. Podíl schodku v daném roce na HDP představoval 4,3 %, což je oproti minulému roku zlepšení o jeden procentní bod.

V roce 2011 vykázalo saldo státního rozpočtu schodek ve výši 142,77 mld. Kč, což je o 7,77 mld. Kč více než se původně plánovalo. V meziročním srovnání s rokem 2010 však schodek státního rozpočtu pokles v absolutním vyjádření o 13,6 mld. Kč. Na nedodržení plánovaného schodku státního rozpočtu měly vlivy i mimorozpočtové faktory. Jako například zrušení zdanění státních příspěvků na stavebním spoření ve výši 50 %, se kterým však schválený rozpočet počítal. Zrušení bylo způsobeno rozhodnutím Ústavního soudu České republiky. V závěru roku také došlo k mimořádné platbě 5,0 mld. Kč, které byly po revizi růstu HDP v období od vstupu ČR do EU do roku 2010 vyplaceny nad rámec rozpočtu [MF ČR, 2012].

V roce 2012 bylo saldo státního rozpočtu ve schodku 101 mld. Kč. Tento výsledek byl o 4 mld. Kč lepší, než se původně plánovalo. I přes nesplnění plánované výše příjmů došlo v průběhu roku k velkým úsporám na straně výdajů, jež byly odrazem zhoršení makroekonomických ukazatelů a došlo k úsporám v různých kapitolách výdajů. Díky tomu bylo dosaženo lepšího výsledku, než se původně plánovalo. Schodek daného roku byl v poměru ku HDP ve výši 2,6 %. V daném roce byl tedy zachován trend snižování tohoto poměru. Oproti roku 2011 je tento poměr nižší o 1,1 procentního bodu.

Saldo státního rozpočtu v roce 2013 dosáhlo schodku ve výši 81,26 mld. Kč. Schodek byl o 18,74 mld. Kč nižší než původní plánovaný schodek. Celkové příjmy byly naplněny hlavně díky nedaňovým a ostatním příjmům státního rozpočtu. K naplnění daňových příjmů opět nedošlo. Na nižším, než plánovaném schodku se podílely hlavně úspory na straně výdajů státního rozpočtu, kde významným dílem přispěla kapitola Ministerstva dopravy České republiky, jež měla o 14,2 mld. Kč nižší čerpání. Meziročně poklesl schodek o 19,74 mld. Kč. Podíl schodku daného roku na HDP byl 2,09 %.

Následující rok skončilo saldo státního rozpočtu opět ve schodku 77,78 mld. Kč. Původně plánovaný schodek státního rozpočtu v roce 2014 byl na úrovni 112 mld. Kč, ve skutečnosti došlo k úspoře 34,22 mld. Kč. Úspory na schodku bylo dosaženo díky převýšení rozpočtových příjmů státního rozpočtu a úspoře na straně jeho výdajů. Meziročně schodek státního rozpočtu poklesl o 3,48 mld. Kč. Podíl schodku daného roku na HDP byl 1,82 %.

V roce 2015 saldo státního rozpočtu dosáhlo schodku ve výši 62,80 mld. Kč, bylo dosaženo úspory 37,2 mld. Kč, které se dosáhlo překročením rozpočtových příjmů v daném roce. Meziročně schodek státního rozpočtu poklesl o 14,98 mld. Kč. Skutečný schodek tak činil podíl na HDP ve výši 1,4 %.

Poprvé za sledované období dosáhlo saldo státního rozpočtu přebytku, a to v roce 2016 v celkové výši 61,77 mld. Kč. Stalo se tak poprvé od roku 1995. Celkem došlo k úspoře 131,77 mld. Kč oproti původnímu plánu, který počítal se schodkem 70 mld. Kč. Přebytku bylo dosaženo hlavně díky úsporám na straně výdajů a růstu celkových příjmů nad plánovanou úroveň. Dosažený výsledek byl zároveň velmi ovlivněn toky finančních prostředků EU/FM, a to na výdajové a příjmové straně. Původně se totiž plánovalo, že dané toky se budou potírat navzájem a celkový dopad na saldo státního rozpočtu bude nulový. Avšak přijaté prostředky značně převýšily plán, zhruba o 63,1 mld. Kč a prostředky vydané ze státního rozpočtu na programy z rozpočtů EU a FM zůstaly pod plánovaným čerpáním o 12,2 mld. Kč. Po očištění tohoto vlivu ve výši 75,4 mld. Kč by tak hospodaření státního rozpočtu skončilo schodkem ve výši 13,6 mld. Kč, což by znamenalo meziročně nižší schodek o 28,1 mld. Kč (v roce 2015 by schodek očištěný o EU/FM toky činil 41,7 mld. Kč) [MF ČR, 2018].

Saldo státního rozpočtu dosáhlo v roce 2017 schodku ve výši 6,15 mld. Kč, což představuje o 67,92 mld. Kč horší výsledek oproti roku 2016. Oproti původnímu plánovanému schodku je tento schodek nižší o 53,85 mld. Kč. Ke vzniku úspory přispěl hlavně vyšší než předpokládaný růst celkových daňových příjmů státního rozpočtu a úspora

na celkových výdajích oproti plánu. Pokud bychom však očistily saldo o vlivy toků prostředků z EU/FM, stejně jako minulý rok, dostali bychom schodek ve výši 1,34 mld. Kč, což představuje nižší očištěný schodek o 12,24 mld. Kč oproti roku předchozímu. Tedy očištěné saldo daného roku je výrazně lepší než očištěné saldo roku předchozího.

Podruhé za sledované období vykázalo saldo státního rozpočtu přebytek ve výši 2,94 mld. Kč, a to v roce 2018. Daný výsledek je o 9,09 mld. Kč lepší než v předchozím roce a zároveň oproti původnímu plánu došlo k úspoře 47,06 mld. Kč. Úspory bylo dosaženo díky vyššímu růstu celkových příjmů (hlavně daňových příjmů), než se původně plánovalo. Růst daňových příjmů nad úroveň plánu je odrazem vyššího než původně očekávaného růstu ekonomiky, mezd a zároveň historicky nízké míry nezaměstnanosti. Pokud bychom očistily saldo státního rozpočtu o toky prostředků EU a FM, dostali bychom schodek ve výši 3,47 mld. Kč. Očištěné saldo státního rozpočtu v daném roce vykázalo horší výsledek o 2,13 mld. Kč než očištěné saldo v roce 2017.

V posledním sledovaném období, tedy v roce 2019, vykázalo saldo státního rozpočtu schodek ve výši 28,52 mld. Kč. Došlo tak ke zhoršení oproti roku předchozímu o 31,46 mld. Kč, ale zároveň oproti původnímu plánovanému rozpočtu byl výsledek lepší o 11,48 mld. Kč. Lepšího výsledku oproti plánu bylo dosaženo hlavně vyšším než plánovaným růstem příjmů státního rozpočtu, hlavně těch daňových. Výdaje státního rozpočtu rostly také na vyšší úroveň, než se původně plánovalo, avšak jejich růst byl pomalejší než růst celkových příjmů. Kdybychom očistili saldo státního rozpočtu o toky prostředků EU a FM stejně jako v předchozích třech letech, dostali bychom schodek státního rozpočtu ve výši 27,72 mld. Kč, což představuje lepší výsledek než reálné saldo daného roku o 0,8 mld. Kč. Srovnání očištěného salda s rokem předchozím však vykazuje meziroční zhoršení o 24,25 mld. Kč.

4.3 Státní dluh České republiky

Státní dluh České republiky představuje součet nesplacených půjček, které si česká vláda vypůjčila na krytí schodků státního rozpočtu a nesplacených úroků z těchto půjček. Můžeme jej rozčlenit na dluh domácí a dluh zahraniční. Domácí dluh znamená, že na straně věřitelů jsou čeští občané, či české právnické subjekty. Oproti tomu dluh zahraniční má na straně věřitelů občany cizích států, právnické osoby registrované v zahraničí, či vlády jiných států. Pojem státní dluh je často zaměňován za tzv. veřejný dluh. Veřejný dluh, ale

představuje souhrn dluhů vlády (státní dluh), krajů, obcí, státních fondů a zdravotních pojišťoven.

4.3.1 Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2008-2018

Tabulka č. 7 - vývoj státního dluhu a jeho struktury v letech 2008-2018 (v mld. Kč)

Rok	Státní dluh celkem	Domácí dluh	Zahraniční dluh	Podíl na HDP (v %)
2008	999,80	814,30	185,50	24,80
2009	1 178,20	926,70	251,50	30,00
2010	1 344,10	1 036,30	307,80	33,90
2011	1 499,40	1 182,20	317,20	37,20
2012	1 667,60	1 287,30	380,30	41,10
2013	1 683,30	1 288,10	395,20	41,10
2014	1 663,70	1 363,70	300,00	38,60
2015	1 673,00	1 389,40	283,60	36,40
2016	1 613,40	1 343,60	269,80	33,80
2017	1 624,70	1 370,90	253,80	32,20
2018	1 622,00	1 386,50	235,50	30,50

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat MFČR

Vývoj státního dluhu byl sledován v letech 2008 až 2018 a za dané období narostl o 622,2 mld. Kč. Státní dluh České republiky slouží k financování schodků státního rozpočtu. Z předchozí kapitoly, kde došlo ke sledování vývoje salda státního rozpočtu, víme, že za sledované období docházelo převážně k deficitům s výjimkou roků 2016 a 2018. Tato skutečnost se značně promítla i na výši dluhu v jednotlivých letech.

Na začátku sledovaného období, tedy 1.ledna 2008 byl státní dluh na úrovni 892,3 mld. Kč. Na konci daného roku dosáhla výše státního dluhu 999,8 mld. Kč, což znamená, že státní dluh v daném roce narostl o 107,5 mld. Kč. Schodek státního rozpočtu přispěl k jeho navýšení o 20 mld. Kč. Hlavní část vypůjčené částky připadla na tvorbu dluhové rezervy v celkové výši 63,9 mld. Kč. Dále bylo 13,1 mld. Kč použito na zvýšení financování růstu státních aktiv a zbylá částka připadla na vrub znehodnocení české měny. Hrubé úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu byly v daném roce ve výši 44,6 mld. Kč.

V roce 2009 se státní dluh zvýšil o 178,4 mld. Kč. Vysoký nárůst státního dluhu v daném roce nejvíce ovlivnil dopad hospodářské krize na Českou republiku, kdy saldo státního rozpočtu dosáhlo mimořádně vysokého schodku 192,39 mld. Kč. Dalšími faktory, které působily ve prospěch zvýšení dluhu, byly například emise prostředků ve výši 5,3 mld. Kč pro mezivládní půjčku Lotyšsku, růst ostatních finančních aktiv ve výši 2,7 mld. Kč a zvýšení prostředků na účtu rezerv pro důchodovou reformu ve výši

2,6 mld. Kč. Státní dluh však v daném roce vzrostl pouze o 178,4 mld. Kč, což je příčinou rozpuštění dluhové rezervy ve výši 24,2 mld. Kč a zhodnocení české koruny, jež měla za následek snížení hodnoty směnek ve výši 0,4 mld. Kč. Oba tyto faktory působily proti růstu státního dluhu. Hrubé úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu v roce 2009 činily 52,72 mld. Kč.

Rok 2010 představoval opět růst státního dluhu o 165,9 mld. Kč. Mezi faktory, jež ovlivnily růst můžeme zařadit schodek státního rozpočtu ve výši 156,41 mld. Kč, zvýšení dluhové rezervy ve výši 7,1 mld. Kč, zvýšení stavu státních finančních aktiv ve výši 3 mld. Kč a poskytnutí prostředků České exportní bance ve výši 1,7 mld. Kč. Naopak proti růstu státního dluhu působilo přecenění státního dluhu z titulu kurzových rozdílů a vyřazení směnek vydaných MF a deponovaných v ČNB pro zahraniční finanční instituce z evidence v celkové výši 2,4 mld. Kč [MF ČR, 2011]. Hrubé úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu byly ve výši 48,52 mld. Kč.

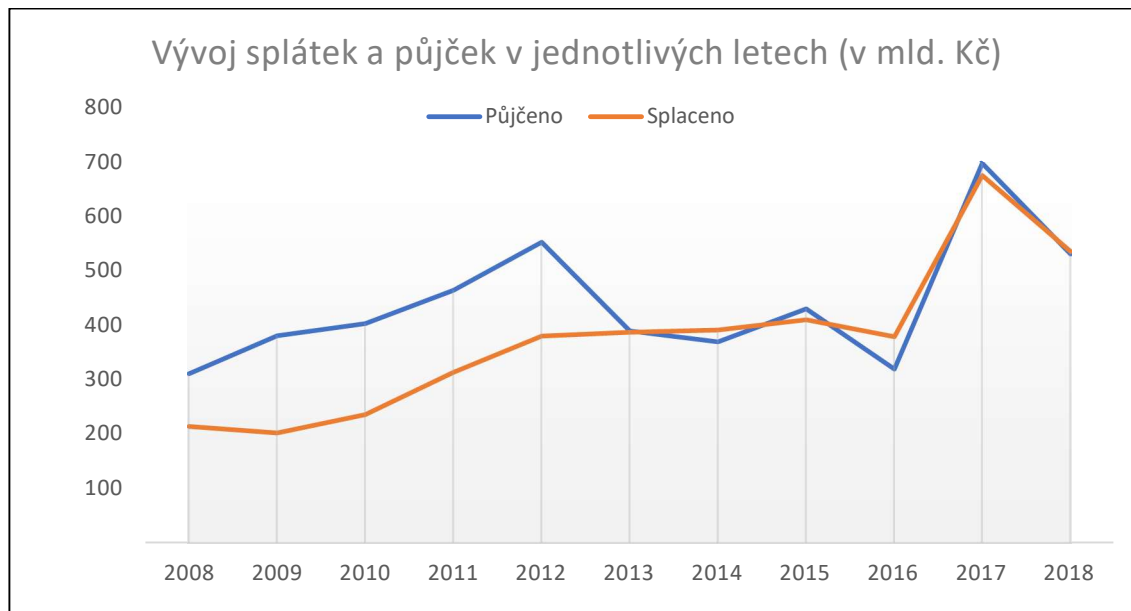
V roce 2011 si státní dluh udržel svůj trend a opět vrostl oproti předchozímu roku o 155,3 mld. Kč. Stejně jako v předchozích letech má hlavní vliv na zvýšení dluhu schodek státního rozpočtu ve výši 142,77 mld. Kč. Pro růstově pak dále působila tvorba dlouhodobé rezervy financování ve výši 5,3 mld. Kč, potřeba zvýšení státních finančních aktiv o 2,5 mld. Kč a přecenění rezervy financování a státního dluhu v celkové výši 4,7 mld. Kč. V daném roce nenastala žádná skutečnost, jež by snižovala přírůstek státního dluhu. Celkové hrubé úrokové náklady na obsluhu dluhu byly ve výši 55,48 mld. Kč.

Následující rok došlo k opětovnému zvýšení státního dluhu o 168,20 mld. Kč. Zvýšení dluhu v roce 2012 je opět dopadem převážně schodku státního rozpočtu ve výši 101 mld. Kč. Druhý významný vliv na růst dluhu měla tvorba rezervy peněžních prostředků v celkové výši 69,4 mld. Kč, a ještě byl dluh zvýšen vynaložením prostředků na zvýšení státních finančních aktiv o 2,4 mld. Kč. Naopak proti jeho růstu působilo přecenění státního dluhu ve výši 4,4 mld. Kč a úhrada směny IBRD ve výši 0,1 mld. Kč. Stát musel v tomto roce vynaložit 56,74 mld. Kč jako hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu.

V roce 2013 došlo opět ke zvýšení státního dluhu o 15,7 mld. Kč. Na jeho růst opět, jako v předchozích letech, působil deficit státního rozpočtu ve výši 81,26 mld. Kč, zvýšení státních finančních aktiv o 2,3 mld. Kč a přecenění státního dluhu ve výši 13,4 mld. Kč, jež bylo učiněno z důvodu znehodnocení české měny. Proti růstu však působilo rozpuštění rezervy peněžních prostředků ve výši 79,5 mld. Kč a vrácení finančních prostředků, které

stát poskytl České exportní bance v roce 2010, a to v celkové výši 1,7 mld. Kč. Hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu byly v daném roce ve výši 57,52 mld. Kč.

Graf č. 6 - Vývoj splátek a půjček státního dluhu v jednotlivých letech 2008-2018

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat MFČR

Jak je možné vidět na grafu č. 6 v roce 2014 došlo k situaci, kdy splátky státního dluhu České republiky převýšily objem půjčených finančních prostředků v daném roce. Státní dluh poprvé za sledované období poklesl o 19,7 mld. Kč. Schodek státního rozpočtu v roce 2014 ve výši 77,78 mld. Kč působil proti poklesu státního dluhu. Stejně působil i přecenění státního dluhu v celkové výši 2,3 mld. Kč, které bylo provedeno na základě znehodnocení měny. Pokles státního dluhu způsobilo krytí potřeby financování státu operacemi finančních aktiv a řízení likvidity v celkové výši 99,7 mld. Kč. Hrubé výdaje na obsluhu státního dluhu v daném roce byly v celkové výši 55,69 mld. Kč.

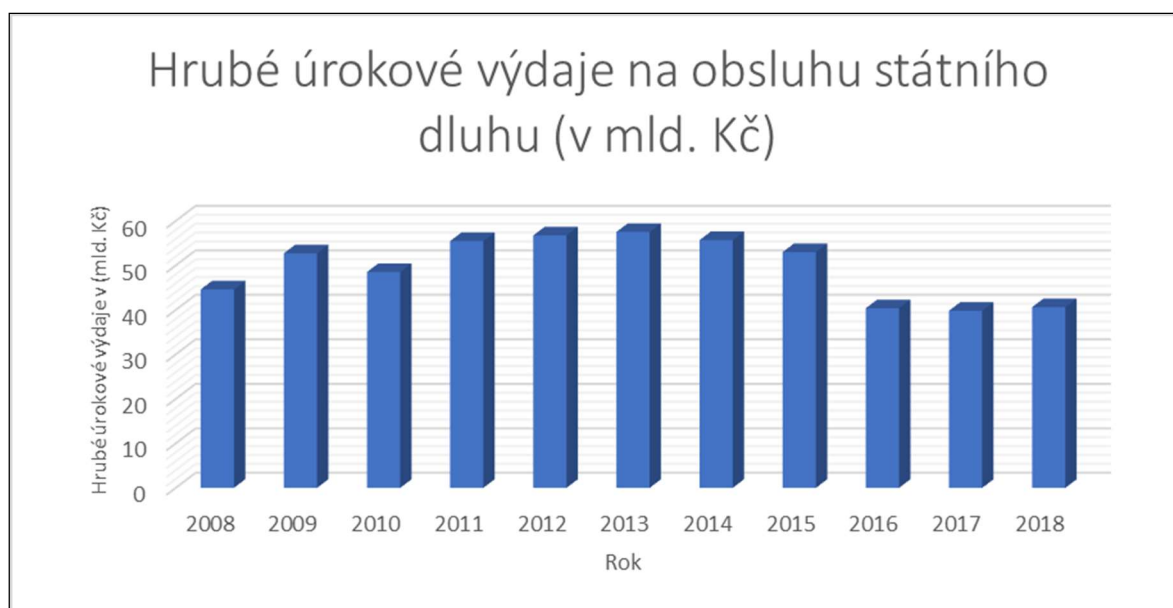
Následující rok si státní dluh neudržel svůj klesající charakter a došlo k jeho nárůstu v oproti předchozímu roku o 9,3 mld. Kč. Hlavní důvodem růstu byl schodek státního rozpočtu ve výši 62,60 mld. Kč. Celkové hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu byly v roce 2015 ve výši 52,99 mld. Kč.

Rok 2016 je druhým rokem za sledované období, v němž došlo ke snížení státního dluhu o 59,6 mld. Kč. Přebytek státního rozpočtu v celkové výši 61,77 mld. Kč měl velký vliv na snížení státního dluhu a zároveň k tomu přispělo i zefektivňování řízení likvidity státní pokladny. Hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu byly v daném roce na úrovni 40,38 mld. Kč.

V roce 2017 opět došlo ke zvýšení státního dluhu o 11,3 mld. Kč. K růstu opět přispěl schodek státního rozpočtu, který byl v daném roce v celkové výši 6,15 mld. Kč. V daném roce se státní dluh zvýšil, avšak jeho podíl vůči HDP poklesl, jak je možné vidět z tabulky č. 7. Tato skutečnost je odrazem dobré hospodářské situace, ve které se Česká republika nacházela. Hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu dosáhly v roce 2017 výše 39,81 mld. Kč.

Následující rok došlo opět k mírnému snížení státního dluhu o 2,7 mld. Kč. K poklesu přispěl přebytek státního rozpočtu v celkové výši 2,94 mld. Kč. Hrubé úrokové náklady na obsluhu státního dluhu byly na úrovni 40,62 mld. Kč. Již pátým rokem v pořadí klesá podíl českého státního dluhu vůči českému HDP. Této skutečnosti si všímají domácí i zahraniční investoři a ratingové agentury. Tři mezinárodní ratingové agentury, konkrétně Fitch Ratings, JCR a R&I loni zvýšily své ratingové hodnocení závazků Česka a agentura Moody's v rámci potvrzení ratingu vylepšila výhled ze stabilního na pozitivní [Novinky.cz, 2019].

Graf č. 7 - Vývoj hrubých úrokových výdajů na obsluhu státního dluhu v letech 2008-2018 (v mld. Kč)

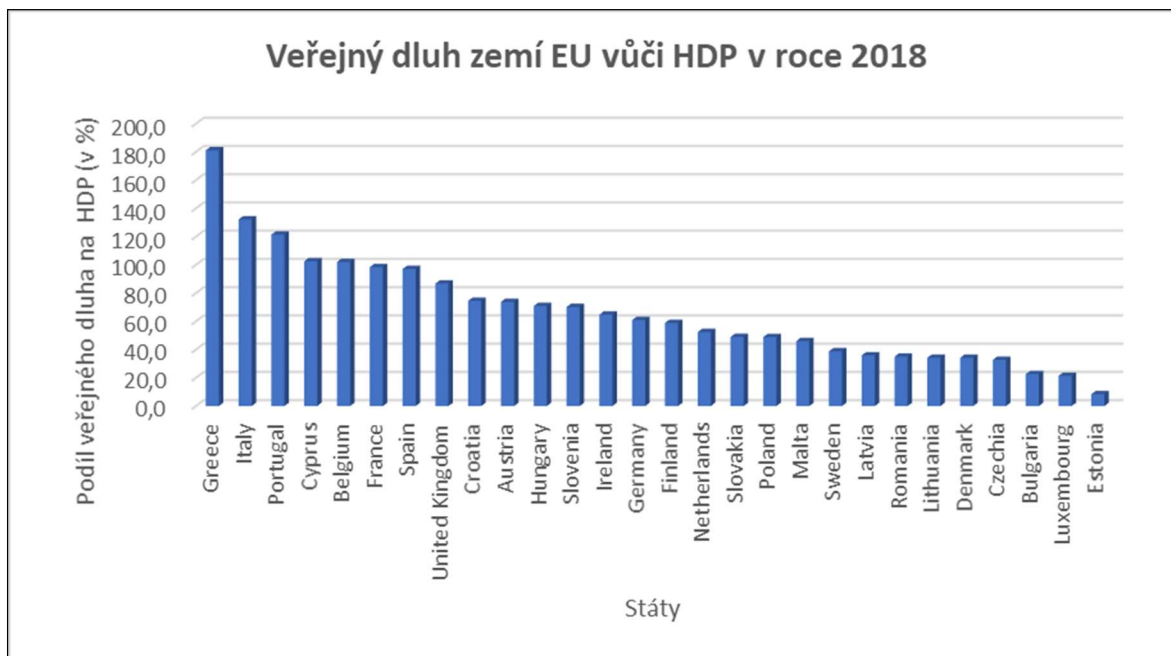
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat MFČR

4.3.2 Porovnání zadluženosti České republiky a států Evropské unie

Česká republika bude se státy Evropské unie srovnána na základně celkového veřejného dluhu, nikoliv státního dluhu. Srovnání pomocí veřejného dluhu bylo zvoleno z důvodu, že každý členský stát EU musí plnit tzv. Maastrichtská konvergenční kritéria, pokud chce vstoupit do Evropské měnové unie. Jedním ze čtyř těchto kritérií je kritérium

veřejného dluhu, jež říká, že poměr veřejného dluhu státu k jeho HDP, by neměl překročit hodnotu 60 %.

Graf č. 8 - Veřejné dluhy zemí EU vůči HDP v roce 2018

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Eurostatu

Jak je možné vidět na grafu č. 8 Česká republika zaujímá mezi členskými státy EU jednu z nejlepších pozic. Veřejný dluh České republiky vůči hrubému domácímu produktu byl v roce 2018 na úrovni 32,6 %. Naše země obsadila čtvrté místo a je jednou z nejméně zadlužených zemí EU. Lepších hodnot dosahovalo jen Bulharsko (22,6 %), Lucemburské velkovévodství (21,4 %) a Estonsko (8,4 %). Naopak první místo nejvíce zadlužené země vůči jejímu HDP si dlouhodobě udržuje Řecko (181,1 %), následováno Itálií (132,2 %), Portugalskem (121,5 %), Kyprem (102,5 %), Belgií (102 %). K úrovni 100 % zadluženosti se blíží i Francie (98,4 %) a Španělsko (97,1 %).

Průměr evropské osmadvacítky dosahoval v roce 2018 úrovně 80 %. Česká republika se tak dlouhodobě drží pod evropským průměrem. Oproti tomu průměr zemí eurozóny dosahoval úrovně 85,1 %, což je vyšší úroveň než průměr EU-28. Vyšší úroveň veřejného dluhu zemí eurozóny vůči jejich HDP, než EU-28, je značný paradox, protože tyto země již přijaly euro za svou domácí měnu a měly by dbát na plnění kritéria veřejných financí, avšak většina těchto zemí dané kritérium neplní, čímž může ohrozit sama sebe, ale i eurozónu jako celek.

5 Výsledky a diskuze

Za sledované období prošla Česká republika značným hospodářským vývojem, jež dokládá vývoj makroekonomických ukazatelů na začátku analytické části. Druhá polovina této části je věnována vývoji státního rozpočtu, státního dluhu a je zde provedena komparace zadluženosti České republiky a ostatních zemí Evropské unie.

Na začátku sledovaného období, přesněji ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008, dopadl na českou ekonomiku vliv světové hospodářské krize. V daném roce česká ekonomika meziročně vzrostla o 2,68 %, avšak výdaje státního rozpočtu poklesly oproti roku předchozímu o 0,76 %. Za pokles výdajů může změna zákona o rozpočtových pravidlech, protože podle ní se nesmějí již převádět nevyčerpané rozpočtové výdaje do rezervních fondů. Rok 2009 byl ve znamení hlavního dopadu světové krize na naši ekonomiku a meziroční pokles HDP byl ve výši 4,80 %. V dobách ekonomického poklesu začaly rapidně narůstat výdaje státního rozpočtu, jež meziročně vzrostly o 7,66 % a samozřejmě klesaly příjmy státu o 8,40 %. Krize dopadla i na ostatní státy EU, čímž značně oslabila zahraniční poptávku, což způsobilo velký propad naší ekonomiky. Hospodaření státu skončilo v daném roce nejvyšším schodkem od založení České republiky, a to ve výši 192,39 mld. Kč. Nárůst výdajů je značně spojen s působením automatických stabilizátorů fiskální politiky, které se okamžitě přizpůsobily dané ekonomické situaci. Růst výdajů vypovídá o fiskální expanzi vlády, která však neměla dlouhodobý pozitivní stimul na ekonomiku země, protože v následujícím roce se začal uplatňovat restriktivní přístup.

V roce 2010 vláda spustila fiskální konsolidaci, jejímž cílem bylo dosáhnout schodku státního rozpočtu v maximální výši 3 % HDP do roku 2013. Dopad konsolidace v prvním roce přinesl meziroční snížení vládních výdajů o 0,88 %. I přes fiskální restriktci vlády ekonomika v daném roce meziročně vzrostla o 2,27 %. Růst byl způsoben oživením zahraniční poptávky po českých statcích a službách. V daném roce se podíl schodku státního rozpočtu zlepšil oproti roku předchozímu o jeden procentní bod a byl na úrovni 4,3 % vůči HDP. Následující rok 2011, je stále uplatňována fiskální restriktce a celkové výdaje státního rozpočtu meziročně poklesly o 0,11 %. Hrubý domácí produkt meziročně vzrostl o 1,78 %, ale jeho tempo růstu zpomalilo, což je projevem hlavně nízké spotřeby vlády a domácností, které se obávají nepříznivého vývoje ekonomiky. Podíl schodku státního rozpočtu vůči HDP byl v tomto roce na úrovni 3,8 %. Následující rok znovu došlo k hospodářskému poklesu a HDP se meziročně snížilo o 0,80 %. Za poklesem opět stála nízká úroveň spotřeby

domácností a vlády, jež neustále uplatňuje fiskální konsolidaci a celkový výdaje státního rozpočtu meziročně poklesly o 0,27 %. Schodek státního rozpočtu vyjádřený vůči HDP byl 2,6 %. Je tedy otázkou, zda vláda neměla již v daném roce alespoň částečně uvolnit vládní výdaje, aby podpořila ekonomiku a stabilizovala tak její růst. V roce 2013 ekonomika opět poklesla o 0,48 %. Fiskální konsolidace v daném roce splnila svůj cíl a podíl schodku státního rozpočtu na HDP byl ve výši 2,09 %. Celkové vládní výdaje v roce 2013 meziročně vrostly o 1,80 %, což je první růst od zahájení restriktivní fiskální politiky. Fiskální konsolidace splnila svůj cíl, avšak zůstává otázkou, jestli její velmi rychlé načasování, striktní dodržování a zavedení v dobách, kdy ekonomika se začínala vzpamatovávat z hospodářské recese, nebylo příliš unáhlené. Minimálně větší uvolnění vládních výdajů v posledních dvou letech by bylo žádané. Schodek státního rozpočtu vůči HDP se již pohyboval pod úrovní 3 % a větší uvolnění finančních prostředků ze strany státu, by mohlo značně napomoci hospodářskému vývoji ČR. O této skutečnosti svědčí i fakt, že řada států EU uplatňovala fiskální restrikce ve stejnou dobu jako my, avšak jejich ekonomiky do hospodářského poklesu nespadly. Růst vládních výdajů až v roce 2013 můžeme považovat za zpožděnou reakci fiskální politiky. Následující rok se ekonomika navrátila do stádia růstu a meziročně vzrostla o 2,72 %. Vládní výdaje si zachovaly svůj rostoucí charakter z předchozího roku a meziročně vzrostly o 3,28 %, zároveň se v roce 2014 podařilo snížit státní dluh o 19,6 mld. Kč. Velké uvolnění výdajů státního rozpočtu a fiskální expanze vyvrcholila v roce 2015, kdy celkové výdaje státu meziročně vzrostly o 7,07 %. Vysoký meziroční růst výdajů byl spojen s nadprůměrným čerpáním evropských dotací z programového období 2007-2013 a snahou tyto dotace vyčerpat do maxima, protože jim končilo dotační období. Nejen díky této skutečnosti, ale i rostoucí domácí spotřebě a dalším faktorům česká ekonomika v daném roce vzrostla o 5,31 %. I nadále dochází ke snižování podílu schodku státního rozpočtu na HDP, který v tomto roce byl na úrovni 1,4 %. Rok 2016 přinesl značný pokles vládních výdajů, které se meziročně snížily o 5,97 %. Meziroční snížení bylo vyvoláno nižší základnou na financování společných programů EU a ČR, která byla v předchozím roce značně zvýšená. Tento rok tak došlo k poklesu výdajů, což vytvořilo i brzdící faktor růstu HDP, které meziročně vzrostlo jen o 2,45 %. V daném roce však stát poprvé za sledované období vykázal přebytek státního rozpočtu ve výši 61,77 mld. Kč. Zároveň se podařilo snížit i státní dluh. V roce 2017 došlo k opětovnému růstu výdajů státu o 4,92 % a meziročně ekonomika vzrostla o 4,35 %. Vláda i nadále uplatňuje fiskální expanzi a zvyšuje své celkové výdaje. Tento stav přetrvával i v následujících dvou letech.

V roce 2018 vzrostly celkové výdaje o 9,47 %, ale HDP meziročně vzrostlo jen o 2,85 %. V daném roce došlo opět k přebytku státního rozpočtu ve výši 2,94 mld. Kč a snížení státního dluhu. V roce 2019 narostly výdaje státního rozpočtu ještě více, a to o 10,76 %, zatímco ekonomika meziročně vzrostla jen o 2,4 %.

V posledních dvou letech rostly výdaje státního rozpočtu velmi rychle. Je otázkou, zda si můžeme dovolit v České republice až tak rychlý růst výdajů státního rozpočtu, když HDP země roste o dost pomaleji. Ekonomika je již za svým vrcholem a zatím nedošlo k rapidní tvorbě úspor či přebytků státního rozpočtu, které by nám vytvořily pomyslný polštář nárazu na období, kdy dojde na pokles ekonomiky a stát bude muset zvedat své výdaje, aby podpořil její hospodářský růst.

Zadluženost státu se v letech 2014, 2016 a 2018 snížila, avšak v ostatních letech narůstala. Do budoucna se dá předpokládat, že s dalšími deficitními státními rozpočty ještě tato zadluženost poroste. Se státním dluhem jsou spojeny i náklady na dluhovou obsluhu, které dosahují desítek miliard ročně, a již v současné době mají značný vliv na saldo státního rozpočtu. Pokud by výše státního dluhu narůstala v následujících letech, může nastat situace, kdy rostoucí náklady na obsluhu státního dluhu České republiky budou zapříčiňovat schodky státních rozpočtů v letech následujících.

Z výsledků vyplývá, že vláda je svou fiskální politikou schopna ovlivnit vývoj ekonomiky, avšak můžeme konstatovat, že provádění fiskální politiky v České republice neprobíhá dle „učebnicového příkladu“. Dle teorie fiskální politiky jsou schodky státního rozpočtu, vzniklé v dobách hospodářského poklesu, kryty jeho přebytky z dob hospodářského růstu. V posledních šesti sledovaných letech se Česká republika nacházela ve stádiu růstu, s výjimkou dvou sledovaných období, kdy došlo k vykázání přebytkových státních rozpočtů, byly rozpočty ostatních období schodkové. Bohužel ani přebytky v letech 2016 a 2018 nebyly příliš vysoké, aby nám vytvořily dostatek prostředků na krytí schodků předchozích a následujících rozpočtových období.

6 Závěr

Fiskální politika je důležitým nástrojem v rukách vlády každého státu. Svým nastavením má podporovat ekonomickou situaci v dobách hospodářského úpadku, a naopak brzdít ekonomiku v časech konjunktury. Diplomová práce má za cíl posoudit fiskální politiku České republiky na základě vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů za poslední desetiletí a promítnout faktory, jež působily na jejich vývoj v jednotlivých letech.

Od začátku sledovaného období, tedy roku 2008, prošla Česká republika značným ekonomickým vývojem, což dokládá její pokles až na samotné dno, následný odraz, hospodářský růst a dosažení vrcholu. V druhé polovině prvního sledovaného roku začal postupně na Českou republiku dopadat vliv světové hospodářské a finanční krize, jež se však plně projevil až v následujícím roce. Dopad v roce 2009, byl natolik velký, že předčil očekávání makroekonomických prognóz na daný rok. Krize dopadla na celou Evropskou unii, což pro naši proexportně založenou ekonomiku mělo fatální následek. Zahraniční poptávka po českém zboží se rapidně propadla a s tím došlo i k propadu čistého exportu, jež značně ovlivňoval hodnotu HDP. Meziročně HDP pokleslo o 4,80 %, což představovalo nejvyšší propad od vzniku republiky a ekonomika v tomto roce dosedla na své dno. Pokles hospodářství byl provázen rychlým nárůstem míry nezaměstnanosti a saldo státního rozpočtu dosáhlo rekordně vysokého schodku ve výši 192,39 mld. Kč, jež byl zapříčiněn poklesem příjmů státního rozpočtu a růstem výdajů. Rok 2010 zaznamenal oživení ekonomiky a pozvolný ekonomický růst, který byl způsoben značným oživením zahraniční poptávky po českých statcích a službách. Naopak celkové výdaje domácností a vlády zůstaly téměř na stejné úrovni a jsou odrazem obav z dalšího nepříznivého ekonomického vývoje. V roce 2011 dochází k oslabení ekonomického růstu. HDP meziročně vzrostlo jen o 1,78 %. Na růstu ekonomiky se opětně podílí hlavně čistý export, protože celkové výdaje domácností jsou téměř nezměněny a vládní výdaje pocítují dopady fiskální konsolidace, která si klade za důraz splnění Maastrichtského deficitního kritéria ve výši 3 % HDP v roce 2013. V letech 2012 a 2013 česká ekonomika znovu poklesla. Za poklesem ekonomiky můžeme sledovat nízkou celkovou spotřebu domácností, jež byla projevem obav z budoucího nepříznivého vývoje a větší tvorbě úspor, či úspory výdajů na straně státu, pomocí nichž se vláda snažila splnit cíle fiskální konsolidace. Podíl schodku státního rozpočtu na HDP v roce 2013 dosáhl úrovně 2,09 %. Je tedy otázkou, zda vláda neměla v daném období zvýšit své výdaje a dát impuls oživující se ekonomice.

Ekonomický pokles, nezaměstnanost a nevýrazná zahraniční poptávka měly v roce 2013 za následek utlumení proinflačních tlaků a míra inflace začala v průběhu roku rapidně klesat. V listopadu daného roku vyhlásila ČNB tzv. kurzový závazek, kde se zavázala intervenovat na devizovém trhu s cílem oslabení české koruny na hodnotu 27 CZK/EUR a udržení tohoto kurzu po takovou dobu, než dojde k obnovení proinflačních tlaků a bude tak zajištěn inflační cíl ČNB. Jako druhotný úmysl můžeme sledovat zlevnění českého exportu a snahy o zvýšení zahraniční poptávky po něm.

Rok 2014 navázal na oživující se charakter z předchozího roku a odstartoval ekonomický růst. Růst hospodářství odstartovala hlavně rostoucí tuzemská spotřeba, která byla projevem vidiny dobré ekonomické situace v budoucnu. S ekonomickým růstem začala růst i zaměstnanost obyvatelstva a jeho disponibilní příjem, čímž došlo k další podpoře celkové tuzemské spotřeby a nižší tvorbě úspor. HDP v roce 2015 meziročně vzrostlo o 5,31 % a dosáhlo nejvyšší hodnoty za sledované období. Vysokému růstu napomohla i vláda svou expanzivní fiskální politikou, kterou se snažila dočerpávat prostředky z fondů Evropské unie na maximum.

V následujících letech ekonomika neustále rostla, ale tempo růstu zpomalilo a zpomaluje stále. Nezaměstnanost postupně klesala až došlo k poklesu pod přirozenou míru nezaměstnanosti. V roce 2018 jsme dosáhli situace, kdy počet volných pracovních míst v evidenci úřadu práce převýšil počet uchazečů o práci. Přehřívající se trh práce vyvolává v posledních letech tlaky na nadprůměrný růst mezd a zároveň působí jako brzdící faktor ekonomického růstu. Tuzemská nabídka na trhu práce je vyčerpána a dává velký prostor pro přijímání zahraniční pracovní síly, hlavně ze zemí východní Evropy.

Postupný ekonomický růst, odstartovaný rokem 2014 se značně projevil na růstu celkových příjmů státního rozpočtu, z nichž hlavní meziroční růst zaznamenávají daňové příjmy státu. Příjmy si ve svém růstu udržely náskok nad rychlostí růstu výdajů a v roce 2016 vykázalo saldo státního rozpočtu přebytek ve výši 61,77 mld. Kč. V následujícím roce došlo opět ke schodku 6,15 mld. Kč. V roce 2018 stát opět hospodařil s přebytkem ve výši 2,94 mld. Kč. Rok 2019 přinesl opět schodek 28,52 mld. Kč. Je tedy otázkou, proč se stát nesnažil od roku 2016 udržet přebytkové či vyrovnané saldo v následujících obdobích. Podařilo se mu to pouze v roce 2018. Ekonomika dosahovala stálého meziročního růstu, rostly také příjmy státního rozpočtu, klesala nezaměstnanost a nálada obyvatelstva byla velmi pozitivní. Není právě toto okamžik, kdy stát by měl vykazovat přebytky a splácet své dluhy? Plánované státní rozpočty byly v celém sledovaném období deficitní a pokud došlo

k lepším výsledkům či dokonce přebytku, byla to souhra více náhod najednou, kterou však vláda neměla původně v plánu. Domnívám se, že ekonomická situace dávala prostor k tomu, abychom se snažili docílit vyrovnaného či přebytkového rozpočtu už ve chvíli, kdy byl plánován a stanovili si vyšší cíle při hospodaření se státními penězi v jednotlivých letech. Neměli bychom se uspokojovat tím, že máme jeden z nejnižších veřejných dluhů v porovnání se zeměmi EU, ale měli bychom myslet na to, že i stát by se měl chovat jako řádný hospodář a pokud tak nebude činit v budoucnu, může nám to způsobit komplikace.

7 Seznam použitých zdrojů

BLAŽEK, Jiří; HEISLER, Herbert; KUBÍČEK, Jan; VIKTOROVÁ, Dana; WAWROSZ, Petr. *Ekonomie, právo a hospodářská politika v českém prostředí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 392 s. ISBN 978-80-7357-847-3

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; SVOBODA, Roman; STARÁ, Dana. *Česká republika ve světě ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; STARÁ, Dana. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 223 s. ISBN – 978-80-7380-492-3

HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance-Vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 164 s. ISBN 978-80-7552-577-2

JUREČKA, Václav; JÁNOŠÍKOVÁ, Ivana a kol. *Makroekonomie – základní kurs*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2009. 299 s. ISBN 978-80-248-2065-1

JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 368 s. ISBN 978-80-271-0251-8

KLIKOVÁ, Christiana; KOTLÁN, Igor a kol. *Hospodářská politika*. 3. vydání. Ostrava: Sokrates, 2012. 293 s. ISBN 978-80-86572-76-5

KUBÁTOVÁ, Květa. *Fiskální a monetární politika po velké recesi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 118 s. ISBN 978-80-7380-605-7

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie – základní kurz*. 3. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. 273 s. ISBN 978-80-86730-55-4

POSPÍŠIL, Richard. *Veřejná ekonomika – současnost a perspektiva*. Praha: Professional Publishing, 2013. 193 s. ISBN 978-80-7431-112-3

SAMUELSON, Paul A.; NORDHAUS, William D. *Ekonomie: 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. 715 s. ISBN 978-80-205-0629-0

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3

SLANÝ, Antonín, FRANC, Aleš. *Hospodářská politika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 106 s. ISBN 80-210-3476-9

SOUKUP, Jindřich; POŠTA, Vít; NESET, Pavel; Pavelka, Tomáš. *Makroekonomie*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Management Press, 2018. 535 s. ISBN 978-80-7261-537-7

SPĚVÁČEK, Vojtěch; ROJIČEK, Marek; VINTROVÁ, Růžena; ZAMRAZILOVÁ, Eva; ŽDÁREK, Václav. *Makroekonomická analýza*. Praha: Linde Praha, 2012. 608 s. ISBN 978-80-86131-92-4

TULEJA, Pavel; MAJEROVÁ, Ingrid; NEZVAL, Pavel. *Základy makroekonomie*. 2. vydání. Brno: BizBooks, 2012. 312 s. ISBN 978-80-265-0007-0

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 556 s. ISBN 978-80-7552-190-3

WAWROSZ, Petr; HEISLER, Herbert; MACH, Petr. *Reálie k makroekonomii – odborné texty, mediální reflexe, praktické analýzy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 472 s. ISBN 978-80-7357-848-0

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007, 210 s. ISBN 978-80-86730-04-2

Elektronické zdroje

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2008, [online]. Praha: ČNB, 2009 [cit. 2019-12-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2008.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2009, [online]. Praha: ČNB, 2010 [cit. 2019-12-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2009.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2010, [online]. Praha: ČNB, 2011 [cit. 2019-12-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2010.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2011, [online]. Praha: ČNB, 2012 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2011.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2012, [online]. Praha: ČNB, 2013 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2012.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2013, [online]. Praha: ČNB, 2014 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2013.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2014, [online]. Praha: ČNB, 2015 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2014.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2015, [online]. Praha: ČNB, 2016 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2015.pdf

[vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2015.pdf](#)

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2016, [online]. Praha: ČNB, 2017 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2016.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2017, [online]. Praha: ČNB, 2018 [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2017.pdf

Česká národní banka: Výroční zpráva ČNB 2018, [online]. Praha: ČNB, 2019 [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2018.pdf

Česká národní banka: Veřejné finance v dluhové pasti, [online]. Praha: ČNB, 2010 [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20150922181716/http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2010/cl_10_100427.html

Český statistický úřad: Statistická ročenka České republiky 2019, [online]. Praha: ČSO, 2019, [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/92010906/32019819.pdf/6bf03523-f75f-4335-97db-755c1c466337?version=1.6>

Český statistický úřad: Tvorba a užití HDP – 4. čtvrtletí 2019, [online]. Praha: ČSO, 2020, [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2019>

DĚDEK, Oldrich: Maastrichtská kritéria, [online]. Praha: Zavedenieura.cz [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

dReport: Rok 2020 v Česku: Jak poroste ekonomika?, [online]. Praha: dReport.cz [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.dreport.cz/blog/prognoza-deloitte-rust-ceske-ekonomiky-by-mel-v-roce-2020-zpomalit-na-20-nezamestnanost-setrva-na-nizke-urovni/>

Eurostat: Vládní finanční statistika, [online]. European Commission [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/15793.pdf>

FXstreet.cz: Zdražování v Česku je nejvýraznější za posledních více než sedm let, listopadová inflace překonala očekávání trhu i centrálních bankéřů, [online]. Praha: FXstreet.cz, 2019 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.fxstreet.cz/zpravodajstvi-107557.html>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2008, [online]. Praha: MFČR, 2009 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2008/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2008-2030>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2009, [online]. Praha: MFČR, 2010 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2009/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2009-2046>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2010, [online]. Praha: MFČR, 2011 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010-2059>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2011, [online]. Praha: MFČR, 2012 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2012, [online]. Praha: MFČR, 2013 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2012/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2012-12306>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2013, [online]. Praha: MFČR, 2014 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocet/2013/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2013-17756>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2014, [online]. Praha: MFČR, 2015 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2015, [online]. Praha: MFČR, 2016 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2015/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2015-26636>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2016, [online]. Praha: MFČR, 2017 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2017, [online]. Praha: MFČR, 2018 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116>

Ministerstvo Financí ČR: Státní závěrečný účet za rok 2018, [online]. Praha: MFČR, 2019 [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>

Ministerstvo Financí ČR: Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání, [online]. Praha: MFČR, 2020 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>

Ministerstvo Financí ČR: Makroekonomická predikce – leden 2020, [online]. Praha: MFČR, 2020 [cit. 2020-02-015]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2020/makroekonomicka-predikce-leden-2020-37433>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2008, [online]. Praha: MPO ČR, 2009 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/dokument47753.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2009, [online]. Praha: MPO ČR, 2010 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/39149/46523/558694/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2010, [online]. Praha: MPO ČR, 2011 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/41968/49493/578179/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky České republiky a její mezinárodní konkurenceschopnosti za rok 2011, [online]. Praha: MPO ČR, 2012 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2017/2/Analiza-vyvoje-ekonomiky-a-konkurenceschopnosti-CR-2011.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2012, [online]. Praha: MPO ČR, 2013 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/48686/54874/601806/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2013, [online]. Praha: MPO ČR, 2014 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/50541/57345/612647/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2014, [online]. Praha: MPO ČR, 2015 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/53214/60683/635076/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2015, [online]. Praha: MPO ČR, 2016 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/55772/63966/656431/priloha001.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2016, [online]. Praha: MPO ČR, 2017 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2017/7/Analiza_2016.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2017, [online]. Praha: MPO ČR, 2018 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2018/7/Analyza_rok_2017.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky, [online]. Praha: MPO ČR, 2019 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2019/4/Analyza-vyvoje-ekonomiky-CR_duben-2019.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky, [online]. Praha: MPO ČR, 2019 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2019/4/Analyza-vyvoje-ekonomiky-CR_duben-2019.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Analýza vývoje ekonomiky – leden 2020, [online]. Praha: MPO ČR, 2019 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2020/1/Analyza-vyvoje-ekonomiky-CR_leden-2020.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: TÝDENÍK EKONOMICKÝCH AKTUALIT, 49. týden, 2. – 6. prosince 2019, [online]. Praha: MPO ČR, 2019 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/tydenik-ekonomickych-aktualit/2019/12/49--tyden_2019.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR: Zahraniční obchod 1-12/2019, [online]. Praha: MPO ČR, 2020 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/zahranicni-obchod-1-12-2019--252686/>

Novinky.cz: Státní dluh klesl na 1,622 bilionu, [online]. Praha: Novinky.cz, 2019 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/ekonomika/clanek/statni-dluh-klesl-na-1622-bilionu-40271398>